

RIIGI TUGITEENUSTE
KESKUS

Kuidas vältida suuremaid vigu riigihangetes?

Korduma kippuvad küsimused

Juuni 2024

Kellele korduma kippuvad küsimused (KKK) mõeldud on?

KKK koos vastustega riigihangetes enimlevinud probleemide kohta on suunatud nii kogenuid kui alustavale riigihanke läbiviijale ning aitab vältida enamlevinud vigu riigihangete läbiviimisel.

Mis on KKK?

KKK on RTK toetuste valdkonna hankekontrollides esinenud kõige sagedasemad probleemkohad ning soovitused nende vältimiseks. Küsimused hõlmavad veaohlikke kohti alates hankemenetluse ettevalmistamisest kuni hankelepingu täitmise ja muutmiseni. Samuti antakse KKK-s soovitusi riigihangete korraldamiseks nii, et hankekontrollid toimuksid sujuvalt ja tõrgeteta.

Kui oleme kirjutanud piiravatest või ebaproportsionaalsetest tingimustest näiteks kvalifitseerimise juures, siis need samad tingimused võivad olla piiravad ja ebaproportsionaalsed ka vastavuse tingimustes, tehnilises kirjelduses või hankelepingu tingimustes. Piirava tingimuse all mõistame sellist riigihanke alusdokumentides (RHAD) sätestatud tingimust, mille kehtestamine ei ole riigihangete seaduse (RHS) kohaselt lubatud ja mis takistab või võib takistada põhjendamatult ettevõtjaid hankes osalemast või pakkumust esitamast.

Kuidas KKK-d kasutada?

Järgnevalt jooniselt on näha, et küsimused on jaotatud hankeetappide kaupa. Siiski on võimalik, et leiad oma küsimustele vastused ka mõnest teisest peatükist kui need, mis on osutatud. Seetõttu soovitame vaadata KKK-d kui tervikut ning kasutada sisukorda ja märksõna otsingu funktsionaalsust.

Teksti näitlikustamiseks oleme kasutanud järgmisi ikoone:

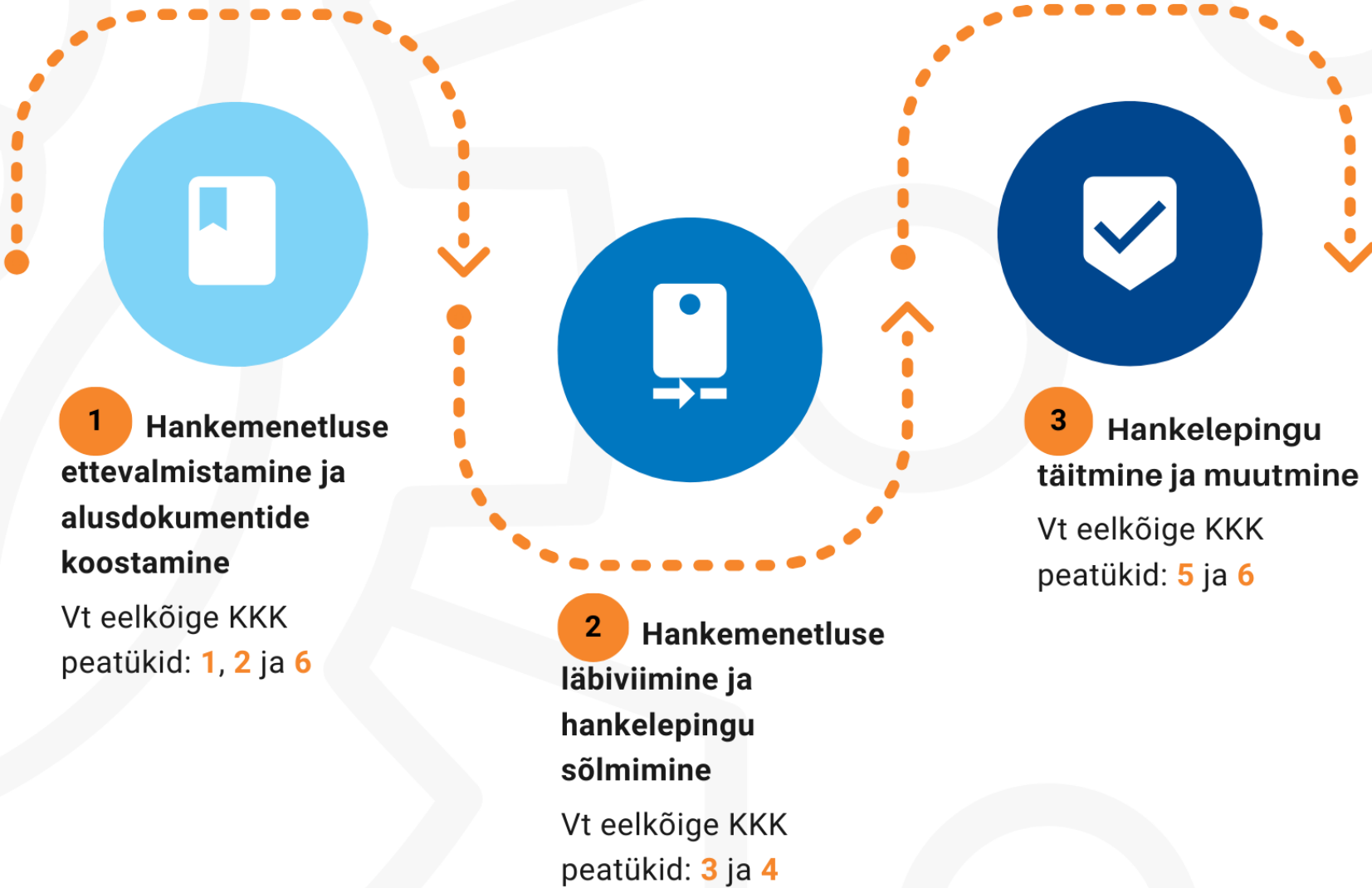

- **Lambipirniga** oleme tähistanud need kohad, kus oleme soovinud infot rõhutada või sellele tähelepanu juhtida.

- Näitava **näpuga** oleme tähistanud libastumisohu all olukorrad, kus on kõige sagedamini eksitud.
- Tekstis olevad **näited** oleme markeerinud sõnaga „**Näide:**“ ning **sinise värviga**.

Selles dokumendis nimetatud näited või antud selgitused ei ole ühelegi hankijale õiguslikult siduvad, vaid soovituslikud

Sisukord

Kasutatud lühendid	9
1. Vead kvalifitseerimistingimuste kehtestamisel	10
1.1. Tegevusloa nõuete seadmine	11
Kas kvalifitseerimise tingimusena tohib nõuda majandustegevuse registri (MTR) kannet?.....	11
Kas võib nõuda, et vajalik luba oleks väljastatud Eestis?	11
Kas kanne MTR-is näitab spetsialisti haridust või kutsekvalifikatsiooni?	12
1.2. Majanduslik- ja finantsseisund	13
Kuidas sõnastada varasemate aastate netokäibe nõuet?	13
Kas tohin seada nõudeks, et pakkuja peab esitama majandusaasta aruanded või selle väljavõtted?.....	13
Kas tohin seada nõudeks, et pakkuja peab esitama auditeeritud majandusaasta netokäibe andmed?	14
Millises summas tohin nõuda netokäivet?	14
Kas netokäibe küsimisel peaksin küsima ettevõtte kogu majandustegevuse netokäivet või vaid valdkonnapõhist netokäivet?.....	15
1.3. Referentstööd	17
Kuidas määratleda kindlaks neid tunnuseid, millele vastavaid referentse võib nõuda?	17
Kas tohin referentside küsimisel nõude piiritleda riigihankelepingute kogemusega?	17
Kas tohin nõuda, et pakkujal oleks varasem kogemus teatud riigis või piirkonnas?	17
Kas tohin ehitustööde hangetes küsida varasemate referentslepingute maksumust?	19
Millised on lubatud referentsperioodid?	19
Kuidas näha ette sisuline referentstööde kontroll?.....	20
1.4. Lepingu täitmise eest vastutavad spetsialistid	21
Mida pean teadma pakkuja meeskonnaliikme hariduse ja kutsekvalifikatsiooni nõude kehtestamisel?	21
Kas tohin pakkuja meeskonnaliikme hariduse ja kutsekvalifikatsiooni nõude kehtestamisel viidata Eesti kutsetasemetele?	21

Kas tohin kehtestada nõudeid ehitustööde juhtimise eest vastutavate isikute hariduse ja kutsekvalifikatsiooni kohta ning kuidas tagada, et need nõuded ei oleks ebaproportsionaalsed ega piiraks tarbetult konkurentsi riigihangetel?	22
Kas tohin kvalifitseerimise tingimusena küsida andmeid vastutavate isikute kogemuse ja varasemate tööde kohta?	23
1.5. Varia	25
Kas tohin reisiteenuste hankes seada pakkuja tehnilise ja kutsealase pädevuse hindamiseks kvalifitseerimistingimust, mille kohaselt peab pakkuja olema IATA akrediteeritud piletimüügiagent viimased kolm järjestikust aastat enne pakkumuste esitamise tähtpäeva?	25
Kas tohin alusdokumentides piirata alltöövõtu kasutamist protsendiga hankelepingu mahust?	25
Kas tohin nõuda, et dokumendid on digitaalselt allkirjastatud?	25
Kas tingimus, mis on kajastatud kvalifikatsioonis, võib mujal alusdokumentides kasutatuna olla samuti piirav?	26
2. Vead muude hanketingimuste kehtestamisel ja riigihanke alusdokumentide koostamisel	27
2.1 Alusdokumendid	28
Kas raamlepingu eeldatav kogus ja/või maksumus peavad olema määratud ja avaldatud?	28
Kuidas tuleb sätestada raamlepingute puhul minikonkursside hindamiskriteeriumid?	28
Kas üle rahvusvahelise piirmäära riigihangetes võib nõuda dokumenti, mille on väljastanud Eesti asutus?	29
Keda on lubatud nõuda garantiikirjade väljastajana?	29
Kas tohin nõuda, et pakkuja omaks konkreetsetes piirkonnas kogemust, esindust jne?	29
Kas tohin nõuda, et meeskonnaliikmed valdaks eesti keelt?	30
Kas võin nõuda eestikeelse veebipoe või ostukeskkonna olemasolu pakkumuse esitamise ajaks?	30
Mida teada ideekonkursilt väljakuulutamisetähtaegade läbirääkimistega hankemenetlusele üle minnes?	30
Mida on vaja teada samaväärsusest?	31
Kas tohin piirata ühispakkumuste esitamist?	32
Kas kvalifikatsiooni tingimused võivad olla hindamiskriteeriumiteks?	32
2.2 Varia	34
Kas pean juba hanke-menetluse ajal võimaldama esitada samaväärseid asendusi?	34
Mida pean teadma töö tegemise asukohaga tutvumise osas?	34

Milline oluline etapp on riigihanke ettevalmistamisel vajalik, et tagada hankemenetluse õnnestumine ning parimate hinna ja kvaliteedi suhte saavutamine?	34
Milline võib olla tulemus, kui hankimise eel ei ole tehtud turu-uuringut või see on tehtud ebapiisavalt?	35
3. Vead kõrvaldamise aluste, kvalifikatsiooni ja pakkumuste vastavuse kontrollimisel.....	36
3.1. Kõrvaldamise aluste kontroll	37
Millal kontrollida kõrvaldamise aluseid?	37
Kas kvalifikatsioonis tuginetava isiku kohta peab olema esitatud hankepass?	37
Mida pean teadma vabatahtlike kõrvaldamise aluste kohta?	37
Millega pean kõrvaldamise aluste kontrollimisel arvestama, kui hankes osaleb välismaine pakkuja?	37
Milliseid võimalusi saan kõrvaldamise aluste kontrollimisel kasutada välismaise pakkuja puhul?	38
Saksamaa ettevõtte näide	38
3.2 Kvalifikatsiooni kontroll.....	40
Kas pean ehitustööde lepingute referentse kontrollima sisuliselt ning tagama kontrollijälje olemasolu?	40
3.3 Vastavuse kontroll	41
Kui põhjalik peab olema pakkumuste vastavuse sisuline kontroll?	41
Kas ehitustööde hankes pean kontrollima alltöövõtjate kõrvaldamise aluseid?	41
4. Muud vead hankemenetluse läbiviimisel	43
4.1. Muud vead hankemenetluse läbiviimisel	44
Millele pean tähelepanu pöörama riigihanke menetluse ajal esitatud päringutele vastamisel?	44
Kas pean pikendama pakkumuste esitamise tähtaega?	44
Kuidas arvestada tähtaegasid?	45
Mida pean tegema olukorras, kui on esitatud põhjendamatult madala maksumusega pakkumus?	45
Millal tuleb ehitushangetes küsida keskmise töötasu tõendit?	46
Kas pean pikendama pakkumuse jõusoleku tähtaega?	46
Pakkumused on laekunud, kuid vaja on muuta hankelepingu tingimusi – mida teha?	46

Millal hakkab kulgema ooteaeg?	46
Kas tohin sõlmida hankelepingu enne ooteaja möödumist?	46
Kas pean minikonkursil kontrollima kõrvaldamise aluseid?	47
Mida jälgida e-kataloogi tellimuste/ostude puhul?	47
Millal saan kasutada pöördmenetlust?	47
Kas tohin lepingu kestvust kasutada hindamise kriteeriumina?	48
5. Probleemkohad hankelepingute täitmisel ja muutmisel	49
5.1 Hankelepingute täitmine ja muutmine	50
Kas pean kontrollima, et lepingu täitmise käigus vahetatavad spetsialistid vastaksid algsetele nõuetele?	50
Millistel tingimustel võib lepingut täiendavalt pikendada ja millistel tingimustel see ei ole lubatud?	50
Kas pean kontrollima alltöövõtjaid, kes lisanduvad lepingu täitmisel?	51
Kuidas arvutada ära jäävate ning lisanduvate tööde muudatuse väärtust?	51
Millised on olulised nüansid raamlepingu muutmisel?	52
6. Üldised soovitused riigihanke ettevalmistamiseks ja läbiviimiseks ning hankelepingu täitmiseks	53
6.1 Üldised tähelepanekud	54
Kas pean pöörama tähelepanu huvide konfliktile?	54
Kas pean nõudma töövõtjalt hankelepingus nimetatud dokumente?	54
Kuidas võiksin sõnastada õiguskaitsevahendite rakendamist?	54
Kas peaksin võimalikud lepingumuudatused nägema ette hankelepingu projektis (nt viiruste levik, kiire inflatsioon jne), et tagada lepingu jätkusuutlik täitmine?	55
Kas hankelepingus või tehnilises kirjelduses tohib jätta võimalike vastuolude lahendamist lahtiseks?	55
Kas tingimuste dubleerimine erinevates RHAD-i osades on lubatud?	56
Millised on soovitused, et tagada riigihanke alusdokumentide arusaadavus ja selgus ning vähendada pakkujate ja hankija vahelisi võimalikke erimeelsusi?	56
Kas pean eristama hankelepingu kestvust hankelepingu täitmise ajast?	56

Kuidas tagada, et riigihanke tingimus ja sellele esitatud dokumendinõue oleksid omavahel kooskõlas?.....	57
Kas teise hankija alusdokumentide kasutamine näidisenä on hea idee?	57
Mida pean teadma toetusperioodi 2021-2027 lepingu täitmisel kasutatavate alltöövõtjate info kogumise kohta?.....	58
Millist meetodit ei tohiks kasutada võrdse punktisummaga pakkumuste korral võitja väljaselgitamisel?.....	58
Millised tingimused on tegelikult olulised lihthanke menetlustes ja millised mitte?.....	58
Millele pean pöörama tähelepanu tehnilise kirjelduse koostamisel?	59
6.2 Kontrolli efektiivsust tõstvad tähelepanekud.....	60
Kas saan kuidagi aidata rakendusüksuse kontrolli kiirendamist?	60
Mida pean kajastama otsustes ning kui põhjalikud need peavad olema?.....	60
Millised on olulised tegevused ja nõuded, mida tuleb järgida hanketeate esitamisel ning riigihangete registrisse info esitamisel?.....	61
Kus kohast leian infot Venemaale ja Valgevenele kehtestatud sanktsioonide kohta?	62
Reeglite rikkumise tagajärjed.....	63
Täiendavad materjalid hangete läbiviimisest.....	64

Kasutatud lühendid

EHR	ehitisregister
EMTAK	Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaator
ETÜ	ehituse töövõtulepingute üldtingimused
FIDIC	International Federation of Consulting Engineers
MTR	majandustegevuse register
NACE	Euroopa Ühenduse majandustegevusalade klassifikaator
RHAD	riigihanke alusdokumendid
RHR	riigihangete register
RHS	riigihangete seadus
RORO	Rahandusministeeriumi riigi osaluspoliitika ja riigihangete osakond
RTK	Riigi Tugiteenuse Keskus
VAKO	Riigihangete vaidlustuskomisjon
VTA	väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetlus
VV	Vabariigi Valitsus
VÕS	võlaõigusseadus
ÄS	äriseadustik

The background is a solid yellow color. On the left side, there are several white, thick, abstract geometric shapes and lines. These include a jagged, zig-zag line that starts from the top left and moves towards the center. There are also several circular shapes of varying sizes, some connected to the zig-zag line by thin horizontal or vertical segments. The overall impression is that of a stylized, modern graphic design.

1. Vead kvalifitseerimistingimuste kehtestamisel

1.1. Tegevusloa nõuete seadmine

Kas kvalifitseerimise tingimusena tohib nõuda majandustegevuse registri (MTR) kannet? [RHS § 99 lg 1](#)

Ei. [RHS § 99 lg 1](#) alusel võib nõuda ainult kas:

- äriregistrisse kandmist või
- kutseala registrisse kuulumist või
- teenuste hankelepingu puhul muudes õigusaktides ette nähtud erinõuete täitmist.

Majandustegevuse registri (MTR) kanne ei ole sama mis [RHS § 99 lg 1](#) nõutav tegevusluba. Seetõttu ei saa kvalifitseerimise tingimuses nõuda, et MTR-i oleksid esitatud majandustegevuse teated.

MTR-i kannet pakkuja kohta on võimalik nõuda ka vastavustingimusena, kuid soovitage rahvusvahelist piirmäära ületavate hangete puhul MTR kande nõuet pakumuste esitamise ajaks siiski vältida, sest välisriigi pakujatele on selline nõue piirav.

Majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse §-i 22 kohaselt ei ole ajutise teenuse osutamisel alati loakohustust. Seetõttu ei pruugi välisriigi ettevõttel olla loakohustust, kui ettevõtte osutab teenust ajutiselt.

Kas võib nõuda, et vajalik luba oleks väljastatud Eestis? [RHS § 3 p 2](#)

Ei. Isegi kui tegutsemine ilma Eesti loata ei ole lubatud, siis pead võimaldama välismaisel pakkujal osaleda riigihankes pakkuja asukohariigi samaväärse loaga.

Pakkuja koduriigi samaväärne luba näitab, et pakkujal on sisuline võimekus teenuse osutamiseks olemas ja loa väljastamise asukoht seda ei muuda.

Seega, lubadega seotud nõuete sõnastamisel jälgi, et pakkujal peab olema võimalik esitada Eesti luba või registreering või sellega samaväärne pakkuja asukohamaa luba või registreering.

Kvalifitseerimistingimusena ei saa kehtestada nõuet, et pakkujal oleksid MTR kanded, kuna MTR kanne ei ole sama mis [RHS § 99 lg 1](#) nõutav tegevusluba.

Rahvusvahelist piirmäära ületavate hangete puhul pea meeles, et nõuete sõnastused, mille kohaselt hankija kontrollib mingi loa olemasolu Eesti registri kaudu või on vajalik Eesti registreering või Eesti luba, võib olla liigselt piirav tingimus välispakujate suhtes.

Kas kanne MTR-is näitab spetsialisti haridust või kutsekvalifikatsiooni?

Nõue sätesta pigem hankelepingus ning selliselt, et Eestis kehtiv luba tuleb esitada lepingu täitmise ajaks ja mitte pakkumuse esitamise tähtajaks. Sellisel juhul jääb pakkujale edukaks osutumisel piisav aeg vastav luba Eesti ametkondades kohalikuks loaks vormistada.

Ühtlasi võimalda ka alla rahvusvahelise piirmäära jääva hanke korral esitada samaväärne luba/registreering.

Ei. Nõuda, et spetsialist oleks MTR-i kantud pädeva isikuna, ei ole kohane kvalifitseerimistingimustes, vastavustingimustes ega muudes riigihanke alusdokumentide (RHAD) osades, sest see ei tõenda spetsialisti kvalifikatsiooni.

Kui sätestad nõudeid pakkuja spetsialisti haridusele ja kutsekvalifikatsioonile, siis peab nõude sisuks olema spetsialisti haridus või kutsekvalifikatsioon.

Näide: kui hankija tahab, et hankelepingut asuks täitma teatud koosseisus meeskond, siis tuleks kehtestada konkreetsed nõuded meeskonnaliikmete haridusele ja/või kvalifikatsioonile.

Nõude täitmist saad teatud piirides kontrollida MTR-i andmete alusel koos muude kontrollidega, kuid ainult MTR-i andmetele tugineda või MTR-i kandega nõuet sisustada ei saa.

Ära nõua, et hankelepingu täitmise eest vastutavad isikud oleksid MTR-is määratletud pakkuja vastutava isikuna, sest:

- MTR on informatiivne ja sellele kandele ei ole võimalik õiguskindlalt tugineda;
- pakkuja võib kaasata spetsialisti ka võlaõigusliku lepinguga, millisel juhul ei pruugi MTR näidata spetsialisti olemasolu;
- välismaised ettevõtjad üldjuhul oma andmeid või endaga seotud isikute andmeid MTR-i ei lisa. Seega ei ole nende kohta sealt midagi kontrollida.

1.2. Majanduslik- ja finantsseisund

Kuidas sõnastada varasemate aastate netokäibe nõuet?

[RHS § 100 lg 1 p 4](#)

Kvalifitseerimistingimuse sõnastamisel kasuta sõnastust "Esitada andmed viimase ... (kolme, kahe, ühe) riigihanke algamise ajaks lõppenud majandusaasta netokäibe kohta".

Kui soovid küsida majandusaasta netokäivet ainult ühe või kahe aasta kohta, siis arvesta ajaperioodi riigihanke algamise ajast tahapoole. See tähendab, et 2024 aastal alustatud hanke korral ei saa küsida infot 2022 aasta kohta, vaid kui soovid infot üksnes ühe aasta kohta, peab see olema 2023. Ka sellisel juhul ära küsi konkreetseid aasta arve vaid viita näiteks viimasele lõppenud majandusaastale.

Kas tohin seada nõudeks, et pakkuja peab esitama majandusaasta aruanded või selle väljavõtted?

Ei. Ära viita nõude sõnastuses majandusaasta aruannetele, kuna [RHS § 100 lg 1 p 4](#) alusel on lubatud küsida majandusaasta andmeid, mis ei ole sama mis majandusaasta aruanne.

Hanke avaldamisel vahetult pärast aastavahetust ei pruugi ettevõtte veel olla esitanud oma majandusaasta aruandeid.

Majandusaasta aruande koostamise ja kinnitamise kord võib olla riigiti erinev. Mistõttu võid tahtmatult piirata mõne ettevõtte osalust hankes.

Küsites kvalifitseerimise tingimuses majandusaasta aruannet võib tekkida vastuolu äriseadustikuga. Äriseadustikust tuleneb kohustus esitada majandusaasta aruanne hiljemalt kuue kuu jooksul majandusaasta lõppemisest ([ÄS § 179 lg 4](#)).

Juhul, kui majandusaasta aruandeid ei ole veel esitatud, siis veendu nõutud netokäibe olemasolus muude andmete alusel, näiteks päring pakkujale täiendavate andmete saamiseks.

Soovitame mitte väljendada majandusaastaid konkreetsete aastaarvudega, vaid kasutada RHS-i sõnastust. Seda seetõttu, et

- aastates väljendades on oht, et kirjutad valed aastaarvud;
- piirad neid pakkujaid, kelle majandusaasta ei ühti kalendriaastaga.

Majandusaasta määratlus ei sõltu majandusaasta aruande esitamisest.

Sama kohaldub ka näiteks välismaise ettevõtja puhul, kui tema majandusaasta aruanded ei ole avalikud või pole mingil muul põhjusel kättesaadavad.

Märka, et [RHS § 100 lg 1 punkti 3 ja 4](#) alusel saad küsida erinevaid andmeid ning nende tõenduseks erinevaid dokumente. Näiteks punkti 4 tõenduseks ei saa küsida punktis 3 nimetatud dokumente ning vastupidi.

Kas tohin seada nõudeks, et pakkuja peab esitama auditeeritud majandusaasta netokäibe andmed?

Ei. Ei ole lubatud küsida auditeeritud majandusaasta netokäivet, kuna:

- raamatupidamise aastaaruande audit ei ole kohustuslik kõigile ettevõtjatele ([audiitortegevuse seaduse § 91](#));
- auditeerimiskohustusega ettevõttel ei pruugi viimane majandusaasta aruanne veel olla auditeeritud.

Millises summas tohin nõuda netokäivet?
[RHS § 100 lg 3](#)

Netokäibe olemasolu on lubatud nõuda summas, mis on kuni kahekordne hankelepingu eeldatav maksumuse summa.

Küll aga mõtle läbi, kas sellise tingimuse seadmine on mõistlik ja milline on tingimuse mõju konkurentsile?

- Liiga kõrge käibenõue võib piirata oluliselt hankes osalevate ettevõtete arvu.
- Kuigi seadus lubab nõuda hankelepingu kuni kahekordse eeldatava maksumusega netokäivet, tuleb alati hinnata, kas see tingimus on vastavuses ja proportsionaalne hankeesemega.

Näide: kui hankelepingu eeldatav maksumus on kaks miljonit eurot, siis võib hankija nõuda ettevõtjal netokäibe olemasolu summas kuni neli miljonit eurot igal majandusaastal, kuid hankija peab suutma selgitada ka nõude proportsionaalsust. Sellise nõude kehtestamisel, tuleb hankijal hoolikalt läbi mõelda tingimuse vajalikkus ja mõju konkurentsile.

Kui hankelepingu täitmisega seotud riskide tõttu tuleb netokäibe nõue määrata

suuremas summas, peab hankija seda RHAD-s põhjendama. Kui RHAD-s põhjendus puudub ning netokäibe nõue ületab kahekordset hankelepingu eeldatavat maksumust, on hankija rikkunud [RHS § 100 lõiget 3](#).

Projektidega seotud hangetes on tehtud finantskorrektsiooni otsuseid, kui nõutav netokäibe summa on suurem kui kahekordne hankelepingu eeldatav maksumus ja hankija ei ole sisuliselt põhjendanud, miks oli vajalik suurema netokäibe kehtestamine.

Kas netokäibe küsimisel peaksin küsima ettevõtte kogu majandustegevuse netokäivet või vaid valdkonnapõhist netokäivet?

Kui hange on jaotatud osadeks, siis tuleb jälgida, et netokäibe nõue ei ületaks selle konkreetse hanke osa eeldatava maksumuse kahekordset summat.

Kui hankija on jaganud riigihanke ühe menetluse raames osadeks, võib ta kehtestada netokäibe nõude selliselt, et kui pakkuja esitab pakkumuse rohkem kui ühele osale, tuleb vastavate osade netokäivete nõuded arvestada kumuleeruvalt. Samas tuleb igale osale kohalduva netokäibe nõude kehtestamisel arvestada konkreetse osa hankelepingu eeldatavat maksumust.

Näide: Hange on jaotatud kolmeks osaks, osa 1 eeldatav maksumus on 1 000,00, osa 2 eeldatav maksumus on 2 000,00 ja osa 3 eeldatav maksumus on 3 000,00. Kui hankija on kehtestanud nõude, et pakkuja, kes esitab pakkumuse mitmele osale, peab netokäibe osas arvestama kumuleeruva käibenõudega, siis pakkuja, kes esitab pakkumuse osale 1 kui osale 3, vastab tingimusele juhul, kui tema netokäive on 4 000,00.

Oluline on, et pakkujad saaksid üheselt aru, milline käibenõue kehtib ühele osale pakkumust esitades ja milline nõue siis, kui pakkumus esitatakse mitmele osale.

Netokäibe nõude sisuks võib [RHS § 100 lg 1 p 4](#) alusel olla andmete esitamine:

- kogu majandustegevuse netokäibe kohta või,
- netokäibe kohta hankelepinguga seotud valdkonnas või selle esemele vastavas osas.

Kuna netokäibe nõude küsimise eesmärk on hinnata ettevõtja võimet täita hankelepinguga seotud võimalikke majanduslikke kohustusi, siis soovitame küsida andmeid ettevõtja kogu majandustegevuse kohta.

Pakkuja võimekust täita hankelepinguga seotud kohustusi aitab kõige paremini hinnata just ettevõtja kogu majandustegevuse netokäive.

Kuigi hankijad kasutavad tihti valdkonnapõhist netokäibe nõuet selleks, et veenduda pakkuja pädevuses, siis juhime tähelepanu, et valdkonnapõhine netokäive ei ole korrektne viis pakkuja erialase kogemuse kontrollimiseks.

Pakkuja erialase kogemuse kontrollimiseks tuleks tingimus kehtestada pigem [RHS § 101 lg](#)

Viimase osas tuleks tingimused kehtestada pigem [RHS § 101 lg 1 p-d 1 ja 2](#) alustel.

Seejuures pea meeles, et juhul, kui nõuad valdkonnapõhist netokäivet, siis oleks see kirjeldatud maksimaalselt 4-kohalise tegevusala koodina.

Tegevusvaldkonnad on Eestis kirjeldatud EMTAK 5-kohalise tegevusala koodiga, kuid Euroopa Liidu üleses NACE klassifikaatoris kasutatakse 4-kohalist taset.

EMTAK klassifikaatoris kasutatav viies numbrikoht on Eesti-spetsiifiline, mistõttu võib 5-kohalise tegevusvaldkonna koodi kasutamisel olla piirav mõju teiste liikmesriigi ettevõtjatele.

[1 p-d 1 ja 2](#) alustel.

1.3. Referentstööd

Kuidas määratleda kindlaks neid tunnuseid, millele vastavaid referentse võib nõuda?

[RHS § 101 lg 1 punktid 1 ja 2](#)

Kas tohin referentseid küsides nõude piiritleda riigihankelepingute kogumusega?

Kas tohin nõuda, et pakkujal oleks varasem kogemus teatud riigis või piirkonnas?

Nõude kehtestamisel kirjelda referentse laiemalt, kui hankelepingu ese seda nõuaks. Võib osutada raskesti põhjendada mingi väga spetsiifilise eseme või töö nõude kehtestamist. Näiteks tellid renoveerimistöid, aga samase referentsina ei aktsepteeri uusehitise referentsi.

Kirjuta hanketingimustesse, et andmetena võib esitada ka muid andmeid/tõendeid, mis võimaldavad objekti ja selle kvaliteeti tuvastada.

Ei. Menetlus, mille kaudu lepinguni jõuti, või siis konkreetne lepingu tüüp, ei näita pakkuja tehnilist ja kutsealast pädevust hankija soovitud töid teostada.

Niisamuti ei ole riigihankelepingute või muude konkreetsete lepingu liikide nõudmine lubatav kvalifitseerimise tingimusena, kuivõrd see ei näita pakkuja suutlikkust hankes soovitud töid teostada, mis aga on omakorda [RHS § 98 lg 1](#) kohaselt mistahes kvalifitseerimise tingimuse seadmise sisuks.

Ei. Hankija ei või nõuda pakkujalt varasemat tegutsemiskogemust teatud riigis või piirkonnas. Hankijad tihti eksivad selle reegli vastu sõnastades nõude selliselt, et viidatakse Eestile ning seetõttu võib tingimus olla välispakkujate suhtes diskrimineeriv. Näiteks nõutakse, et:

- valminud ehitised oleksid tähistatud teatud koodiga, mis viitab Eesti ehitisregistrile (EHR),
- referentsobjektile oleks väljastatud ehitus- või kasutusluba, mis viitab samuti Eestile kuna kõikides välisriikides ei pruugi ehitus- või kasutusloa nõudeid selliselt olla kehtestatud.

Näited väärpraktikast ehk nii ei tohi teha:

1. Nõutakse, et pakkuja peab esitama andmeid konkreetsetes piirkonnas, näiteks Eestis või Põhjamaades vms, ehitatud objektide kohta.
2. Palutakse referentsobjektid esitada tabeli kujul ja tabeli veergude päistes on kirjed, mille järgi on iga referentsobjekti kohta vaja esitada mõni Eesti registri kood - ehitisregistrikood, ehitusseadustiku alusel väljastatud kasutusluba vms.
3. Samuti ei saa tabelite pealkirjadest tuletada nõudeid kvalifitseerimise tingimuste sisule (VAKO 10.05.2024 lahend 66-24/275843).
4. Nõutakse, et valminud ehitised oleksid tähistatud teatud kasutusotstarbe koodiga, mis viitab Eesti ehitisregistrile (EHR) või neile oleks väljastatud ehitus- või kasutusluba, sest viimaseid ei pruugi kõikides välisriikides selliselt olla.

Ära kirjelda ehitusobjekti kasutusotstarbe koodiga, vaid kirjelda varasemate ehitustööde sisu selle kasutusotstarbe omaduste kaudu (nt millele peavad varasemad ehitustööd sisuliselt vastama) või kirjelda hoonet selle funktsionaalsuse kaudu.

Hoonete samaväärsust võib kirjeldada läbi kasutusotstarbe omaduste, kuid ei tohi nõuda, et hoonele oleks teatud kasutusotstarbe kood omistatud.

Samuti võib nõue olla piirav, kui nõude kontroll on seotud mõne Eesti registriga.

Näide 1: hankija on kehtestanud nõude, et pakkuja peab olema ehitanud mahus vähemalt ühe üle 10 000 m² või kaks üle 5000 m² suletud netopinnaga hoone või hoonete kompleksi sarnaseid ehitisi ning info tööde kohta peab olema kontrollitav ehitisregistrist.

Sellises olukorras on hankijale ette heidetud, et hankija ei ole tehnilise ja kutsealase pädevus kvalifitseerimise tingimust seades arvestanud välismaiste pakkujatega. Ehitisregister sisaldab eestimaiste pakkujate infot. Seega ei ole hankija nimetatud tingimust seades arvestanud välismaiste pakkujatega, mistõttu on tingimus piirav välismaiste pakkujate suhtes.

Näide 2: hankijal on soov kehtestada konkreetse regiooni kogemuse nõue, et oleks tagatud kohaspetsiifiliste nõuete täitmine. Hankija saab olukorra lahendada näiteks selliselt, et asukoha spetsiifikaga seotud tingimused kirjeldab tehnilises kirjelduses. See tagab, et ka välispakkuja, kellel on tehniline pädevus olemas, teeb töö täpselt neid nõudeid järgides, mis on hankija jaoks olulised või tööde asukoha eripära ja -tingimusi arvestavalt.

Palun veendu, kas kahe või enama referentstöö seadmine kvalifitseerimis-tingimuseks on põhjendatud.

5. Nõude täitmise kontroll ei tohiks põhineda ainult EHR-il, kuna EHR sisaldab infot üksnes kodumaiste hoonete kohta ja selline nõue oleks seetõttu piirav välismaiste pakkujate suhtes, kes on varasemaid töid teostanud näiteks oma asukohariigis!

Projektidega seotud hangetes on tehtud finantskorrektsiooni otsuseid, kui:

Kas tohin ehitustööde hangetes küsida varasemate referentslepingute maksumust?

RHS kommenteeritud väljaande punkt 17 selgitab § 101 lg 1 punkti 1 kohta, et „RHS ei anna alust nõuda ettevõtjalt kvalifitseerimiseks vajalikust arvust rohkemate ehitustööde nimekirja esitamist. Seadus ei sätesta nõutava ehitustööde hulga osas juhiseid, kuid eeldada võib, et rohkem kui ühe sarnase lepingu (ehitustöö) kogemuse nõudmiseks peab hankijal olema mõistlik põhjus, mis võib seisneda nt sõlmitava hankelepingu keerukuses, ajakriitilisuses või tulemuse täpse saavutamise olulisuses.“

Ei. Varasema lepingu maksumust on lubatud küsida üksnes asjade ja teenuste lepingute kohta. Ehitustööde referentslepingute puhul ei ole lubatud küsida, et lepingud oleksid täidetud konkreetses summas.

Ehitustööde lepingute korral tuleks välja tuua muud tunnused, millele varasemad tööd peavad vastama - näiteks hoone või rajatise otstarve, maht ruutmeetrites, teede puhul kilomeetrites jne.

Seejuures objekti tunnuste määramisel tuleb jälgida proportsionaalsust võrreldes hanke objektiga.

Referentsobjektile kehtestatud suletud netopinna suurus peab olema proportsionaalne hanke objekti suletud netopinna suhtes.

Millised on lubatud referentsperioodid?

Ehitustööde hangetes võib lepingute andmeid küsida viimase 60 kuu kohta enne riigihanke algust. Asjade ja teenuste hangetes võib lepingute andmeid küsida viimase 36 kuu kohta enne riigihanke algust. Nimetatud perioodid on seaduses sätestatud kohustuslikena ja hankija ei saa neid lühendada. Eksimise vältimiseks kasuta seaduse sõnastust ning ära väljenda referentsperioodi aastaarvudena.

Erandi kohta vaata [RHS § 101 lg 2](#).

1. referentsobjekti tunnus/omaduse nõutav maht/suurus on suurem kui hanke objekti vastava tunnuse suurus/maht;
2. kui hankija on lühendanud või muutnud [RHS § 101 lg 1 punktides 1 ja 2](#) nimetatud referentsperioode.

Kuidas näha ette sisuline referentstööde kontroll?

Küsi tõenduseks ainult dokumente või tõendeid, mida RHS võimaldab küsida ning võimalusel küsi neid tõendeid üksnes edukalt pakkujalt ning ära koorma teisi hankes osalevaid pakkujaid.

Halb praktika on see, kui nõud pakkuja tehnilise ja kutsealase pädevuse kvalifitseerimise tingimustele vastavuse kontrollimiseks tõendeid, mida RHS ette ei näe.

Ehitustööde hangetes on ehitustööde lepingute nimekirja nõudmisel kohustus nõuda tõendeid tööde nõuetekohase teaostamise kohta. Tõendite küsimist võib hankija tingimuses ette näha, kuid esitamise kohustus saab olla ainult edukal pakkujal. Seega veendu, et sõnastuses ei ole kehtestatud kohustust esitada tõendeid juba koos pakkumusega.

1.4. Lepingu täitmise eest vastutavad spetsialistid

Mida pean teadma pakkuja meeskonnaliikme hariduse ja kutsekvalifikatsiooni nõude kehtestamisel?

[RHS § 101 lg 1 p 6](#)

Kas tohin pakkuja meeskonnaliikme hariduse ja kutsekvalifikatsiooni nõude kehtestamisel viidata Eesti kutsetasemetele?

Kui soovid kehtestada pakkuja meeskonnaliikmetele kvalifitseerimistingimusi, siis peavad need olema seotud hankelepingu sisuga ning olema sealjuures proportsionaalsed.

Haridus- või kutsekvalifikatsiooni nõude seadmine pakkuja meeskonnaliikmetele on kvalifitseerimistingimustes lubatud, kuid nõudmistes ei tohi olla rangelt viidatud Eesti kutsetasemetele.

- Tingimuses peab viitama ka Euroopa vastavale tasemele, millega see on võrdsustatud või muul moel ära määrama, kuidas välisriigi spetsialistid saavad riigihankel osaleda.
- Samuti ei tohi haridusnõude või kutsekvalifikatsiooni nõude seadmisel rangelt viidata eesti kutsetasemetele sh viidata sellistele seadustele, mis reguleerivad vaid Eesti haridustaseme määramist ega nõuda välisriigis omandatud kvalifikatsiooni tunnustamismenetluse läbimist pakkumuste esitamise ajaks.

Igale kutsekvalifikatsiooni - või haridusnõudele tuleb lisada „*või sellega samaväärne*“.

Pane tähele, et probleemne ei ole mitte ainult kvalifitseerimistingimuses seatud piirav tingimus, vaid igas RHAD-i osas esinev piirav tingimus.

See tähendab, et kui tingimuse sõnastuses viidataks ainult Eestis kehtivale kutsetasemele ning välispakkujate jaoks alternatiivi ei ole välja toodud, siis on tegemist piirava tingimusega olenemata kas tingimus on kehtestatud kvalifitseerimistingimusena või on see seatud lepingu täitmise aegseks tingimuseks.

Kas tohin kehtestada nõudeid ehitustööde juhtimise eest vastutavate isikute hariduse ja kutsekvalifikatsiooni kohta ning kuidas tagada, et need nõuded ei oleks ebaproportsionaalsed ega piiraks tarbetult konkurentsi riigihangetel?

Jah, tohid, kuid pea silmas, et ei kehtestaks ebavajalikke ja ebaproportsionaalseid nõudeid.

Nõutav kutsetase peab vastama ehitatavale objektile. Pead riigihanget ette valmistades hindama, millise taseme kutse on konkreetse ehitustöö teostamiseks, projekteerimiseks ja järelevalveks piisav ning seadma kvalifitseerimistingimuseks kohase ja proportsionaalse nõude kutsetasemele.

Korruga nii pädevus- kui ka kutsetunnistuse nõudmine ei ole lubatav. Seda nii A- kui ka B-pädevustunnistuse korral. Hankijana pead lubama esitada ka välismaiste pakkujate spetsialiste ja nende võrdväärseid kutseid koduriigis.

Näide 1: nõutakse 7. taseme kutset objekti osas, mis oma lahenduselt või kasutuseesmärgilt ei eelda 7. taseme kutset. Tegemist on ebaproportsionaalse tingimusega.

Näide 2: nõutud on, et tugevoolu eriosa eest vastutaval isikul on nii elektriinseneri kutsekvalifikatsioon kui ka A-pädevustunnistus, kuigi tööde tegemiseks piisaks ainult vajalikul tasemel kutsekvalifikatsioonist. Samuti ebaproportsionaalne tingimus.

Tingimuse kehtestamisel mõtle läbi, millised on samaväärsed võimalikud kutsed või haridused.

Lisades „või sellega samaväärne“ igale kutsekvalifikatsiooni- või haridusnõudele, mõtle läbi, milliste oskuste/pädevuste/õiguste järgi tuleks samaväärsust tuvastada.

Kutsekvalifikatsiooniga seotud nõuded tuleks määratleda piisavalt täpselt ja detailselt, et oleks võimalik erinevaid kutsekvalifikatsioone ka sisuliselt võrrelda. Näiteks milliseid kompetentse vajatakse hankelepingu täitmisel.

Projektidega seotud hangetes on tehtud finantskorrektsiooni otsuseid, kui hankija on pakkuja tehnilise ja kutsealase pädevuse tingimusena nõudnud, et pakkujal peab olema ehitustööde projektijuht/töövõtja esindaja, kellel on FIDIC lepingutega töötamise kogemus või kes on läbinud FIDIC lepingutingimuste koolituse vajalikus mahus.

Selline tingimus piirab riigihankes osalemise võimalust, kuna lepingu täitmise võimekus võib olla ka nendel pakkujatel, kellel on kogemus teist tüüpi lepinguformaatidega.

Ainult kutsenimetuste (ja taseme numbri) järgi ei ole võimalik teha kindlaks, millistele kompetentsusnõuetele isik vastab, mistõttu peaks tingimuses välja tooma ka spetsialiseerumise.

Oleme saanud näiteks Eesti Ehitusettevõtjate Liidult järgmise tagasiside: „/.../ ainuüksi kutsenimetuse põhjal ei ole võimalik teha järeldusi, millistele kompetentsusnõuetele need isikud vastavad. Seetõttu on oluline (nt riigihangete korraldamisel) täpsemalt defineerida, millisel spetsialiseerumisel (insenerikutsete puhul lisaks ka ametialal) peab isik kutsekvalifikatsiooni olemasolu tõendama/.../ Kvalifikatsiooninõuded peavad olema määratud nii spetsialiseerumise kui ka ametiala tasandil (mitte lihtsalt „Ehitusinsener, tase 6“). Näiteks, kui hankija eesmärgiks on tagada pädeva isiku olemasolu ehitustegevuse juhtimiseks, siis peab tegemist olema ametialaga, mis ehitustegevust juhtida võimaldab. Grammatiliselt võiks määratlusele „Ehitusinsener, tase 6“ vastata ka kutsetunnistus „Ehitusinsener, tase 6, sadamaehitus, ehitusmaksumuse hindamine“, kuid sisuliselt ei võimalda see kvalifikatsioon tegutseda hoonete ehituse tegevusalal ega ka juhtida ehitustegevust. Ehitustegevuse juhtimise korral peaks kutsekvalifikatsiooni nõue olema määratletud viisil „Ehitusinsener, tase 6, hoonete ehitus, ehitustegevuse juhtimine“ (riigihangete puhul koos märkega „või sellega samaväärne“).“

Pädevustunnistus ja kutsetunnistus ei ole samaväärsed. Eesti Ehitusettevõtjate Liit on juhtinud tähelepanu, et pädevustunnistuse nõudmisel peab kindlasti nõudma ka erihariduse olemasolu.

Ei. Kvalifitseerimistingimuste raames on lubatud küsida küll andmeid pakkuja varasemate ehitustööde lepingute ja teenuse osutamise lepingute kohta, kuid mitte vastutavate isikute kogemuse ja varasemate tööde kohta.

Kui tahad kehtestada nõuded spetsialistide kogemusele, siis tuleb need sätestada vastavustingimustes.

Kvalifitseerimistingimuste raames on lubatud küsida küll andmeid pakkuja varasemate ehitustööde lepingute ja teenuse osutamise lepingute kohta, kuid mitte vastutavate isikute varasema kogemuse ja varasemalt tehtud tööde kohta.

Kas tohin kvalifitseerimise tingimusena küsida andmeid vastutavate isikute kogemuse ja varasemate tööde kohta?

Spetsialistide kogemust võid teatud juhtudel kasutada ka pakkumuste hindamisel. Näiteks see pakkuja, kelle spetsialistil on kõige parem kogemus, saab ka hindamises rohkem punkte. RHAD-is peavad olema välja toodud hindamise alused.

„Kui hankija soovib hankelepingut täitma asuvale meeskonnale esitada miinimumnõuded, sh nõudeid meeskonna liikmete isiklikule kogemusele, siis on need pakkumusele esitatavad nõuded. Riigihangete seaduse kohaselt tohib nõudeid meeskonnaliikmete töökogemusele sätestada näiteks tehnilises kirjelduses nii, et nende vastavust kontrollitakse pakkumuste vastavuse kontrollimise etapis.“ ([RORO KKK „Kvalifikatsioon“ vastus küsimusele nr 4](#)).

1.5. Varia

Kas tohin reisiteenuste hankes seada pakkuja tehnilise ja kutsealase pädevuse hindamiseks kvalifitseerimistingimust, mille kohaselt peab pakkuja olema IATA akrediteeritud piletimüügiagent viimased kolm järjestikust aastat enne pakkumuste esitamise tähtpäeva?

Ei. [RHS § 101 lg 1 p 5](#) ei võimalda nõuda pakkujalt IATA akrediteeringu omamist teatud aja jooksul enne pakkumuse esitamist.

Euroopa Komisjoni riigihangete juhendis on IATA nõude esitamine leidnud käsitlust kui üldiselt piirav, mistõttu soovitame IATA akrediteeringu puhul igal juhul lisada juurde märke „või sellega samaväärne“.

Kas tohin alusdokumentides piirata alltöövõtu kasutamist protsendiga hankelepingu mahust?

Ei. See ei ole kooskõlas [RHS § 103 lõikega 7](#), mille kohaselt peab hankija nimetama need olulised tööd, mida ta soovib, et pakkuja teeks isiklikult.

Kas tohin nõuda, et dokumendid on digitaalselt allkirjastatud?

Võid, aga mõtle läbi, millist eesmärki tingimus kannab ning kas see on ilmingimata vajalik ning ega sa ei piira sellega (välis)pakkujate osalemist hankes. RHS ei kohusta pakkumusega koos esitatavate dokumentide allkirjastamist. Kui sa nõuad dokumentide allkirjastamist, siis pead kehtestatud tingimusest hiljem ka kinni pidama.

Arvesta võimalusega, et ka RHR-is võib esineda tõrkeid ning dokumente allkirjastada ei saa. Vajadusel kehtesta alusdokumentidesse regulatsioon, kuidas käituda olukorras, kui digitaalselt allkirjastada ei saa.

Kas tingimus, mis on kajastatud kvalifikatsioonis, võib mujal alusdokumentides kasutatuna olla samuti piirav?

Üldjuhul viiakse hankeid läbi RHR-s, mis nagunii nõuab pakkujaga seotud isikult identifitseerimist. See tähendab, et digiallkirja nõue ei anna hankijale mingit lisaväärtust, vaid vastupidi koormab ebamõistlikult pakkujat.

Jah. Seetõttu pane tähele, et kui oleme kuskil toonud välja, et tingimus on piirav või ebaproportsionaalne, siis on ta seda ka mujal RHAD-is kehtestatuna. Seega piiravad tingimused ei esine ainult kvalifitseerimises, vaid need võivad olla ka vastavustingimustes, tehnilises kirjelduses, hankelepingu projektis jne.

Tingimuste seadmisel jälgi, et need ei oleks piiravad või ebaproportsionaalsed, sest need võivad tuua kaasa finantskorrektsiooni.

2. Vead muude hanketingimuste kehtestamisel ja riigihanke alusdokumentide koostamisel

2.1. Alusdokumendid

Kas raamlepingu eeldatav kogus ja/või maksumus peavad olema määratud ja avaldatud?

Jah. Euroopa Kohtu otsuses nr C-23/20 leiti, et raamlepingu eeldatava koguse ja/või maksumuse ning raamlepingu maksimaalse koguse ja/või maksumuse esitamine on pakkuja jaoks olulise tähtsusega, kuna just selle hinnangu põhjal saab ta hinnata oma suutlikkust täita raamlepingust tulenevaid kohustusi. Seega too raamlepingu puhul alati hanketeates ja/või alusdokumentides see info välja.

Raamlepingu sõlmimiseks korraldatava riigihanke alusdokumentides ei ole avaldatud raamlepingu eeldatavat kogust ja/või maksumust ning raamlepingu maksimaalset kogust ja/või maksumust.

Raamlepingutes ei ole üheselt mõistevalt ja selgelt ning ammendavalt sõnastatud hindamiskriteeriumid minikonkursside korraldamiseks.

Näiteks on tehtud FKO järgmise tingimuse korral, kuna see ei olnud piisavalt läbipaistev ja pakkujatele selge: „Eduka pakkumuse valiku aluseks võib olla eelkõige konkreetse kauba ühikuhind, konkreetse tellimuse maksumus, hankija sätestatud tingimustele vastava ostukorvi maksumus, eelnimetatud erinevad maksumused koos tarnetasuga, konkreetse kauba tarnetasu või tarneaeg või eelnimetatud kriteeriumite suhtelised osakaalud. Hankija jätab endale õiguse sätestada eduka pakkumuse valiku aluseks kõik

Kuidas tuleb sätestada raamlepingute puhul minikonkursside hindamiskriteeriumid?

Raamlepingutes peavad minikonkurssidel kasutatavad hindamiskriteeriumid olema piisavalt selgelt sõnastatud, et juba raamlepingu sõlmimiseks korraldatavas riigihankes oleks pakkujatel pakkumuse koostamiseks piisavalt teavet minikonkursside korraldamise kohta.

Ära sätesta minikonkursside hindamiskriteeriume lahtiselt, st viisil, mis ei anna pakkujatele üheselt ja selgelt teada, millistel juhtudel milliseid hindamiskriteeriume kavatsed kasutada minikonkursside läbiviimisel.

Sarnased põhimõtted kehtivad ka minikonkursil täiendavate kvalifitseerimise tingimuste kehtestamisel.

Kas üle rahvusvahelise piirmäära riigihangetes võib nõuda dokumenti, mille on väljastanud Eesti asutus?

Ei. Nõuda dokumenti, mille on väljastanud Eesti asutus (nt garantiikiri Eesti krediidi- või finantseerimisasutuselt või kindlustusandjalt või välismaise ettevõtte Eesti filiaalilt, kui garantii võiks väljastada ka pakkuja asukohamaal asuv krediidi- või finantseerimisasutus või kindlustusandja või filiaal), on välispakkujate jaoks diskrimineeriv.

Keda on lubatud nõuda garantiikirjade väljastajana?

Ei ole lubatud nõuda garantiikirjade väljastajana ainult krediidiasutust, finantseerimisasutust või kindlustusandjat. Garantii omadused ei olene üldjuhul seda väljastava isiku liigist, vaid nõuetest, mida hankija konkreetselt garantiile seab.

Soovitame lähtuda tingimuste seadmisel ehituse töövõtulepingute üldtingimustes (ETÜ 2013) olevast tingimusest ja nõuda ettevõtjalt „krediidi- või finantseerimisasutuse või kindlustusandja garantiikirja“ ning võimaldada ka tagatise deponeerimist pangakontole.

Kas tohin nõuda, et pakkuja omaks konkreetses piirkonnas kogemust, esindust jne?

Ei. Nõuda, et pakkujal peab olema esindus, hoolduskeskus või varasem kogemus siin (või mingis muus piiritletud) regioonis või riigis, ei ole proportsionaalne, sest see ei ole kohane, vajalik ega mõõdukas. Pakkujatel peab olema ligipääs riigihankele lähtuvalt oma võimekusest, mitte sellest, kas tal on mingis asukohas esindus või kogemus. Pakkuja peab suutma lepingut sisuliselt täita ja millisel viisil ta seda teeb, on tema otsustada.

Näide: hankija on kehtestanud tingimuse: „Pakkujal peab olema kõigile külastajatele avatud teeninduskontor Tartus, mis peab olema avatud vähemalt

majanduslikku soodsust iseloomustavad võimalikud näitajad. Eduka pakkumuse valiku alus tehakse teatavaks minikonkursi kutses.“

Piiravad, diskrimineerivad, ebaproportsionaalsed või mittekohased tingimused viivad üldjuhul finantskorrektsioonini.

Kas tohin nõuda, et meeskonnaliikmed valdaks eesti keelt?

tööpäevadel (st esmaspäevast reedeni) ajavahemikul vähemalt kella 10.00 kuni 17.00.“ Eelkirjeldatud teeninduskontori nõudmine on põhjendamatult piirav pakkujate suhtes, kel riigihanke alustamise hetkel puudusid vastavad teeninduskontorid Tartu linnas, kuid kes oleksid sisuliselt võimelised teenust osutama või asju müüma.

Juhul, kui hankelepingu esemest tulenevalt on teeninduskontori olemasolu vajalik ja põhjendatud, kehtesta taoline tingimus hankelepingus.

Pigem ei. Meeskonnaliikme eesti keele oskuse nõue võib osutada (välis)pakkujate suhtes liigselt piiravaks tingimuseks. On pakkuja enda lahendada, kuidas ta soovib töö ellu viia, kas tõlkide abil või palgates kohalikke eksperte. Läbivalt eesti keele oskuse nõudmine piirab välismaiste pakkujate võimalust osaleda riigihankel.

Eesti keele oskuse nõude korral peab see olema väga hästi põhjendatud.

Näide: IT süsteemide programmeerimisel on kõikidelt tiimi liikmetelt nõutud eesti keele oskust. Selline tingimus sisuliselt välistab piiritaguste pakkujate ja spetsialistide osalemise riigihankes. Isegi olukorras, kus arendatakse läbivalt Eesti spetsiifikaga seotud tarkvaralahendusi, on paraku asjakohane ehitada riigihange üles kujul, et vaid võtmeekspertidelt, kelle täidetavad ülesanded sisaldavad vahetut suhtlust hankija esindajatega või teiste Eestis asuvate asutuste või isikutega, on nõutud eesti keele oskus.

Kas võin nõuda eestikeelse veebipoe või ostukeskkonna olemasolu pakkumuse esitamise ajaks?

Ei. Ka eestikeelse veebipoe või ostukeskkonna olemasolu nõudmine pakkumuse esitamise hetkeks on liigselt konkurentsi piirav ja ebaproportsionaalne tingimus. Vajadusel sätesta see nõue hankelepingu tingimuseks, mida pakkuja peab täitma hankelepingu täitmise ajal.

Mida teada ideekonkursilt väljakuulutamisetähtaajaga läbirääkimistega

Kõik nõuded, mis oled kehtestanud ideekonkursi dokumendis, peavad olema samasugused ka väljakuulutamisetähtaajaga läbirääkimistega menetluses.

hankemenetlusele üle minnes?

Näide: hankija on korraldanud väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetluse ideekonkursi ideekavandi alusel projekteerimisteenuste hankelepingu sõlmimiseks. Ideekonkursi kutses on ette nähtud kvalifitseerimise ja pakkumuse vastavuse tingimused, mida kavatakse kasutada järgnevas väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetluses. Tegelikuses ei ole väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetluses neid tingimusi kehtestatud või tingimusi on muudetud leebemaks ning hankija ei ole kontrollinud, kas pakkuja või pakkumus nendele tingimustele vastavad.

Kui hankija soovib ideekonkursile järgnevas hankemenetluses sätestada pakkujatele või pakkumusele tingimusi, ei saa need olla erinevad nendest tingimustest, mis sätestatakse ideekonkursi riigihanke alusdokumentides. Järgneva hankemenetluse tingimused võivad olla pakkujatele ideekonkursil osalemise üle otsustamisel määravaks, sest kui pakkuja näeb, et ta ei vasta hilisemas hankemenetluses kehtivatele tingimustele, ei pruugi ta osaleda ideekonkursil. Kui hankija aga hiljem neid tingimusi ei kehtesta ja neile vastavust ei kontrolli, on sellega on rikutud RHS § 3 sätestatud läbipaistvuse ja pakkujate võrdse kohtlemise nõuet.

Mida on vaja teada samaväärsusest? [RHS § 88 lg 2, 3 ja 6](#)

Iga viidet, mille teed tehnilises kirjelduses mõnele [RHS § 88 lõikes 2](#) nimetatud alusele, täienda märkega „või sellega samaväärne”. Sõnastuse osas soovitame vaadata RHR-is olevat näidissõnastust.

[RHS § 88 lõige 2](#) räägib eeskätt standarditest ja juhistest. Standard on kvaliteedinõudeid hõlmav terviklik normdokument, mis muuhulgas võib käsitleda ka näiteks protsesse, aga mitte ainult. Sama paragrahvi lõike 6 kohane samaväärsuse võimaldamise sõnastus ei asenda lõikes 3 nõutud samaväärsuse nõude võimaldamist. Seega lõike 6 sõnastuses ei ole hõlmatud lõike 3 nõuet ning seetõttu tuleb lõike 6 nõue kehtestada täiendavalt eraldi.

Tehnilistes kirjeldustes ei nimetata kindlat ostuallikat, protsessi, kaubamärki, patenti, tüüpi, päritolu ega tootmisviisi, mis võiks anda mõnele ettevõtjale või tootele eeliseid teiste ees või nende osaluse välistada. See keeld ei kehti juhul, kui

Vastuolu RHS-iga tekib kindlasti siis, kui RHAD-s ei ole lisatud märget „või sellega samaväärne”, kui on viidatud kindlale ostuallikale, protsessile, kaubamärgile, patendile, tüübile, päritolule, tootmisviisile, standardile või märgisele. Mõnikord on tehtud seda osaliselt, nt võimaldades pakkuda samaväärset kaubamärkidele, aga mitte standarditele, või asjade omadusi määratlevatele standarditele kuid mitte teenuseid või ehitustöid määratlevatele standarditele.

[RHS § 114 lg 5](#)

**Kas tohin piirata
ühispakkumuste esitamist?**

**Kas kvalifikatsiooni
tingimused võivad olla
hindamiskriteeriumiteks?**

see on hankelepingu esemest tulenevalt vältimatult vajalik põhjusel, et tehnilise kirjelduse koostamine RHS § 88 lõigetes 1 ja 2 sätestatud alustel ei võimalda hankelepingu eset piisavalt täpselt ja mõistetavalt kirjeldada. Aga ka sellisele viitele lisatakse märge „või sellega samaväärne“.

Soovitame lisada „või sellega samaväärne“ ka märgiste juurde, et aktsepteerid ka samaväärseid märgiseid.

Ei. Kuni 31.08.2017 kehtinud RHS nägi tõesti ette, et pakkuja ei võinud esitada ühist pakkumust, kui ta esitas pakkumuse üksi või kui ta esitas ühise pakkumuse koos teiste ühispakkujatega.

Sellist ühispakkumuse esitamise piirangut aga kehtivas RHS-is enam ei ole ja automaatse keelu kehtestamine ei ole kooskõlas Euroopa Kohtu praktikaga.

Keelatud kokkuleppe eest pakkuja või taotleja kõrvaldamine on ette nähtud [RHS § 95 lg 4 punktis 5](#).

Jah ja ei. Pakkumuse hindamise kriteeriumina ära sätesta [RHS §-des 99-101](#) alusel kehtestatavaid pakkuja või taotleja kvalifitseerimise tingimusi.

Välja arvatud [§ 101 lg 1 punktis 6](#) nimetatud andmed pakkuja või taotleja, tema juhtide või teenuste osutamise või ehitustööde juhtimise eest vastutavate isikute hariduse või kutsekvalifikatsiooni kohta. Kui viimased näitavad hankijale pakkumuse majanduslikku soodsust ja kui neid andmeid ei kasutata kvalifitseerimisel ([RHS § 85 lg 1](#)), siis neid võid kasutada hindamisel. Hindamise

Kummalgi juhul on hankija läinud vastuollu [RHS § 88 lõigetega 3 ja 6](#).

Näide: hankija on piiranud ühispakkumuse esitamist näiteks järgmiselt: „*Pakkuja ei või esitada pakkumust ühispakkujana, olles ühtlasi esitanud pakkumuse üksi; samuti ei või pakkuja esitada mitut ühispakkumust koos erinevate ühispakkujatega. Pakkuja (ühispakkuja) ei või esitada pakkumust, kui ta on andnud teisele pakkujale (ühispakkujale) nõusoleku enda nimetamiseks pakkumuses alltöövõtjana hankelepingu täitmisel. Üks isik võib alltöövõtjana osaleda mitmes pakkumuses*“. Selliselt seatud tingimus on konkurentsi piirav.

kriteeriumid peavad olema hankelepingu esemega seotud ja reaalselt konkurentsi tagavad.

2.2. Varia

Kas pean juba hankemenetluse ajal võimaldama esitada samaväärseid asendusi?

Jah. Tingimused RHAD-is, mis võimaldavad teha asendusi hankelepingu täitmise ajal, kuid ei võimalda aga pakkuda samaväärset juba pakkumuse esitamisel, ei ole üldjuhul põhjendatud. Soovitame võimaldada samaväärse pakkumist juba hankemenetluse ajal.

Samaväärsete mitte lubamisel võib sellel olla pakkujatele heidutav mõju ja nad ei osalegi riigihankes.

Mida pean teadma töö tegemise asukohaga tutvumise osas?

[RHS § 92 lg 3](#), [RHS § 111 lg 6](#)

Planeeri tutvumiskäigud selliselt, et võimalikult suur ring huvitatud ettevõtjaid saaks osaleda ja omandada pakkumuste esitamiseks vajaliku info. Kui leiad, et pakkumuse esitamise õiguse eelduseks peaks olema hankelepingu täitmise asukohaga tutvumine, siis kehtesta selline tingimus selgelt ja üheselt arusaadavalt RHAD-is. Ainuüksi asjaolust, et oled ette näinud täitmise asukohaga tutvumise aja(d), ei saa veel välja lugeda seda, et tutvumine on pakkujatele kohustuslik, seda tuleb RHAD-is sõnaselgelt välja tuua. Lisaks säilita ka kontrolljälg objektiga tutvumas käinud pakkujate kohta.

Töö tegemise asukohaga tutvumise päev toimub pakkumuste esitamise tähtaja esimeses pooles, mistõttu riigihanke juurde hiljem registreerunud ettevõtjad ei saa tutvumiskäigul osaleda. Selliselt on välistatud põhjendamatult riigihankest potentsiaalselt huvitatud ettevõtjate osalust.

Milline oluline etapp on riigihanke ettevalmistamisel vajalik, et tagada hankemenetluse õnnestumine ning parimate hinna ja kvaliteedi suhte saavutamine?

Turu-uuringu koostamine on riigihanke ettevalmistamises oluline etapp, et tagada riigihanke õnnestumine ning parima hinna ja kvaliteediga asjade ja teenuste saamine. Mõnikord on kitsendavad tingimused hankija seisukohalt põhjendatud, kuid meie praktikas on esinenud ka riigihankeid, kus konkurentsi on piiratud põhjendamatult. See tähendab ennekõike nt konkreetse tootja seadmete hankimist, kuigi turul on ka sobivaid alternatiive.

Hankimise eel ei ole tehtud turu-uuringut, see on tehtud ebapiisavalt või ei ole see säilinud, hangitavat on nõrgalt põhjendatud ja piiravad tehnilised kirjeldused vähendavad põhjendamatult riigihankes pakkujate arvu ja konkurentsi.

Turu-uuringut läbi viies mõtle ka sellele, kuidas hankemenetluse ajal turu-uuringus osalenud ettevõtjate eelist neutraliseerida ning tagada kõikide huviliste võrdse kohtlemise põhimõtte järgimine. Ehk pead välistama olukorda, kus hilisemast riigihankest huvitatud isikute õigused saavad turu-uuringu tegemise tõttu kahjustatud.

Milline võib olla tulemus, kui hankimise eel ei ole tehtud turu-uuringut või see on tehtud ebapiisavalt?

Puuduliku eeltöö tõttu võib hankija valida vale hankemenetluse liigi, arvates, et temale sobivaid lahendusi rohkem turul ei ole.

Näide: Hankija põhjendas väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetlust ja pakkumuse küsimist vaid ühelt ettevõtjalt üksnes sellega, et sarnaste tehniliste omadustega asjad turul puuduvad või tooks ettevõtte vahetamine kaasa tehnilisi probleeme. Tegelikult olid kas alternatiivid olemas või tähendanuks seadmete vahetamine vajadust teatud määral ümber õppimist.

3. Vead kõrvaldamise aluste, kvalifikatsiooni ja pakkumuste vastavuse kontrollimisel

3.1. Kõrvaldamise aluste kontroll

Millal kontrollida kõrvaldamise aluseid?

Kontrolli kõrvaldamise aluste puudumist edukal pakkujal:

- hankemenetluses pärast edukaks tunnistamise otsuse tegemist ([RHS § 104 lg 8](#)) või
- teistes riigihangetes enne hankelepingu sõlmimist ([RHS § 125 lg 7](#) ja [§ 126 lg 9](#)).

Kas kvalifikatsioonis tuginetava isiku kohta peab olema esitatud hankepass?

Jah. Kontrolli, et tuginetava isiku kohta oleks esitatud hankepass.

Tuginetav ettevõtja võib olla ka füüsiline isik, kui pakkuja pole temaga sõlminud või ei kavatse sõlmida töölepingut. Kui füüsilise isikuga sõlmitakse käsundusleping või töövõtuleping ja tegemist on isikuga, kelle kohta esitab pakkuja andmed kvalifitseerimistingimusele vastamiseks, siis on tegemist tuginemisega teise isiku näitajatele ja kõrvaldamise aluseid tuleb kontrollida ka füüsilise isiku suhtes. Pakkuja peab füüsilise isiku kohta esitama füüsilise isiku hankepassi.

Mida pean teadma vabatahtlike kõrvaldamise aluste kohta?
[RHS § 95 lg 4](#)

Vabatahtlike kõrvaldamise aluseid tuleb kontrollida. "Vabatahtlikkus" seisneb kaalutusõiguses, kas kõrvaldamise aluse olemasolul ettevõtja kõrvaldada või mitte.

Kõrvaldamise aluse esinemisel tuleb kaalutlust kajastada hankija protokollides/otsustes.

Millega pean kõrvaldamise aluste kontrollimisel arvestama, kui hankes osaleb välismaine pakkuja?

Arvesta, et pakkuja karistatust ning maksu- ja/või sotsiaalkindlustusmaksete võlgade puudumist kontrollid pakkuja asukohariigi kohtu- või haldusorgani väljastatud dokumendi või pädeva ametiasutuse tõendi alusel.

Ettevõtja kohta, kelle vahenditelega pakkuja oma kvalifikatsiooni tõendamisel tugineb, ei ole esitatud hankepassi ([RHS § 104 lg 4](#)) ning kontrollimata on kõrvaldamise aluste puudumine ([RHS § 103 lõiked 5 ja 6](#)).

Soovitame alusdokumentidesse lisada hankepassi esitamise

Milliseid võimalusi saan kõrvaldamise aluste kontrollimisel kasutada välismaise pakkuja puhul?

Välisriigi põhiselt tehtavate kontrollide puhul tasub abiks võtta e-Certis. e-Certises on nimetatud, milline välisriigi asutus väljastab nõutud tõendeid.

Kui pakkuja asukohariik ei väljasta tõendeid, võib need asendada pakkuja või tema esindaja vande all antud tunnistusega (vaata täpsemalt [RHS § 96 lg 3](#)).

Kasuta ja võta arvesse Euroopa Komisjoni elektroonilises tõendite infosüsteemis e-Certises avaldatavat teavet.

e-Certises oleva info kohta oleme RORO-lt saanud järgmise info: „/.../ Kuna direktiivist tuleneb otseselt EL püüe lihtsustada riigihankemenetlust e-Certise kasutamise abil ning tulevikus kaalutakse selle kasutamise kohustuslikuks muutmist, ei oleks direktiiviga kooskõlas tõlgendus, mille kohaselt tuleks ilma olulise põhjuseta kalduda kõrvale e-Certises avaldatud infost ning nõuda teise liikmesriigi pakkujalt teistsuguseid tõendeid kui need, mille liikmesriik on e-Certises avaldanud. RHS § 96 lg-tes 2 ja 3 loetletud tõendite väljastamine allub liikmesriigi siseriiklikule õigusele. Kui asukohariigi seaduste kohaselt vastavaid tõendeid ei väljastata ega toiminguid ei tehta, ei ole pakkujal võimalik RHS § 96 g-tes 2 ja 3 loetletud tõendeid esitada.“

Seega näiteks kui e-Certise järgi on selle riigi pakkujal aktsepteeritud tõendina omaenda kinnitust, kuid tema asukoha riigis ei väljastata seda kinnitust § 96 lõikes 3 kirjeldatud viisil, siis ei saa hankija seda ka pakkujalt nõuda.

Saksamaa ettevõtte näide

Näide: e-Certise kohaselt on Saksamaa ettevõtte kõrvaldamise aluste tõendamiseks järgmised võimalused:

regulatsiooni olukorra tarbeks, kui pakkumuse esitab välisriigi äriühingu filiaal.

Hankepass tuleb esitada nii filiaali kui ka välisriigi äriühingu kohta (vt lisaks VAKO 09.08.2023 lahend 104-23/261162) ning kõrvaldamise aluseid tuleb kontrollida mõlema puhul.

- Karistatuse ehk *Exclusion Ground: Criminal convictions* kohta on üks tõendamise viis "Extract from judicial records" ja teine võimalus on "Self-declaration on the non-existence of compulsory and optional exclusion grounds". Oluline on e-Certise puhul veenduda, milline asutus nimetatud tõendit väljastab. Saksamaa näite kohaselt väljastab juriidilise isiku kohta tõendi kohalik kohus. Alternatiivina on võimalik esitada pakkuja *self-declaration*, kuid siis tuleb jälgida, et see oleks esitatud [RHS § 96 lg 3](#) kohaselt.
- Maksuvõlgnevus ehk *Exclusion Ground: Grounds related to the payment of taxes or social security contributions*, tõendamise viisidena on märgitud näiteks self-declaration või "Certificate on the payment of taxes", mille väljastajaks on kohalik maksuamet (Finanzamt). Pakkuja saab valida, kas esitada oma asukoha haldusjaotuse kohase maksuameti tõend või vande alla või muul moel tõendatud tunnistus.
- Maksejõuetuse puhul on e-Certise kohaselt võimalik esitada vaid "Self-declaration on the non-existence of compulsory and optional exclusion grounds". Lähtuda tuleb [RHS § 96 lõikes 3](#) nõutust.

3.2. Kvalifikatsiooni kontroll

Kas pean ehitustööde lepingute referentse kontrollima sisuliselt ning tagama kontrollijälje olemasolu?

Jah. Kontrolli, et ehitustööde referentslepingud oleksid täidetud nõuetekohaselt. Näiteks tõendavad lepingute nõuetekohast täitmist tellijate kinnituskirjad, info riigihangete registris jms.

Kui nõuad spetsiifilist ehitustööd, nt kande- ja välispiirete ehitamist või rekonstrueerimist, siis tuleb ka veenduda selles, et referentstööd sisaldavad nimetatud töid.

Probleemiks on, kui jätab sisulise kontrolli tegemata või teed nii, et puudub kontroll-jälg.

Puudulik on kontrollida objekti üksnes EHR-ist. EHR-ist on võimalik saada ainult infot, kas ehitus on olemas ja kas väljastatud on kasutusluba, st kas ehitus vastab normidele, kuid ei saa infot kas leping täideti tingimusi järgides.

3.3. Vastavuse kontroll

Kui põhjalik peab olema pakkumuste vastavuse sisuline kontroll?
[RHS § 114 lg 1 ja lg 2](#)

Kontrolli kehtestatud vastavustingimusi. Kui tingimus sisaldas näiteks numbrilist näitajat, siis veendu, et esitatud pakkumus vastab sellele näitajale. Kui oled kehtestanud vastavustingimusena pakkuja meeskonna liikmele haridusnõude ning nõudnud selle tõenduseks diplomi koopia esitamist, siis veendu, et dokument on esitatud ning haridus vastab nõutule.

Kui ostad asju ja oled alusdokumentides ette andnud konkreetseid mõõtmed ilma lubatud hälbeta, siis ei saa hiljem asuda seisukohale, et mõõtmetele mittevastamine on ebaoluline kõrvalekalle etteantud tingimustest.

Kas ehitustööde hankes pean kontrollima alltöövõtjate kõrvaldamise aluseid?
[RHS § 122 lg 5](#)

Jah. Säte kohaldub ehitustööde hankelepingu ja ehitustööde kontsessioonilepingu korral, mille eeldatav maksumus on vähemalt võrdne riigihanke piirmääraga ning võrgustikusektorile alates lihthanke piirmäärast. Alltöövõtjad võivad olla nii juriidilised isikud kui ka füüsilised isikud.

[RHS § 122 lõikes 5](#) sätestatud nõuete täitmiseks selgita välja, kas pakkuja meeskonna liikmed on alltöövõtjad, kelle suhtes tuleb kontrollida kõrvaldamise aluste puudumist. Seda põhjusel, et hankelepingut täitma asuv pakkuja meeskond ei pea koosnema tingimata pakkuja töötajatest, vaid see võib moodustuda ka alltöövõtu vormis.

Näiteks võib pakkuja meeskonda kuuluda spetsialist, kes ei ole pakkuja töötaja, vaid osutab pakkujale teenust alltöövõtulepinguga (käsundusleping, töövõtuleping)

Pööra tähelepanu sellele, kas pakkuja meeskonnaliikmed on pakkuja alltöövõtjad või mitte, ning vajadusel küsi selle info väljaselgitamiseks pakkujalt selgitust.

Ära tunnista vastavaks pakkumust, milles esineb sisulisi kõrvalekaldeid.

Pärast pakkumuste esitamise tähtaega ei ole võimalik enam ümber mõelda ja otsustada, et mõni pakkumusele seatud tingimus ei olegi sinu jaoks vajalik.

Kui sa ei selgita välja, kas pakkumuses on nimetatud alltöövõtjaid või kas lepingu täitmisel on lisandunud alltöövõtja, jäävad kontrollimata kõrvaldamise alused ja on oht, et hankelepingu täitmisel võidakse kasutada maksuvõlaga alltöövõtjaid.

Ehitustööde hangetes alates riigihanke piirmäärast peab kohustuslikke kõrvaldamise aluseid kontrollima:

- kõigil pakumuses nimetatud alltöövõtjatel (sh kõigil ettevõtetel/füüsilistel isikutel, kellele tuginetakse vastavus- või lepingutingimuste täitmisel);
- kõigil hankelepingu täitmise käigus lisanduvatelt alltöövõtjatel.

The background is a solid yellow color. It features several white, stylized geometric shapes and lines. On the left side, there are curved lines that resemble a partial circle or a stylized 'C'. In the center and right, there are several circular shapes connected by straight lines, forming a network or a path. The lines and circles are of varying thickness and are arranged in a way that suggests a flow or a process.

4. Muud vead hankemenetluse läbiviimisel

4.1. Muud vead hankemenetluse läbiviimisel

Millele pean tähelepanu pöörama riigihanke menetluse ajal esitatud päringutele vastamisel?

Alusdokumentide kohta esitatavad selgitused või selgitamist võimaldavad dokumendid ei tohi sisaldada uut teavet, ilma milleta ei ole pakkumuste esitamine võimalik või muutuksid juba esitatud pakkumused alusdokumentidele mittevastavaks või muutuks nende sisu ([RHS § 46 lg 3](#)). Selgituste ja selgitamist võimaldavate dokumentide alusel on keelatud RHAD-i muuta. Juhul, kui RHAD ja hankija antud selgitused on omavahel vastuolus, siis tuleb lähtuda RHAD-ist, sest pakkumus peab vastama RHAD-is esitatud nõuetele. Samas on aga hankija andnud pakkujatele oma selgitustega eksitavat infot, mis võib jällegi viia mittevastavate pakkumuste esitamiseni. Teabevahetus ei ole alusdokumendid.

Näide: tehnilise kirjelduse järgi tuli pakkuda seadet, mis võimaldas eseme positsioneerimist laseriga. Enne pakkumuste esitamise tähtaega küsis teabevahetuse kaudu hiljem edukaks osutunud ettevõtja, kas võib pakkuda seadet, mis laseriga positsioneerimise asemel võimaldab esemeid positsioneerida 3D kaameratega, millele hankija vastas jaatavalt, kuid seejuures jättis tehnilise kirjelduse muutmata. Kuna hankija ei muutnud peale selgituste andmist registris avaldatud tehnilist kirjeldust, siis kehtisid seadme esialgsed nõuded edasi ning seega ei vastanud edukaks tunnistatud pakkumus RHAD-ile.

Samuti jälgi selgitusi, et vastus oleks RHR-is märkega avalik.

Praktikas kohtame tihti, et hankija annab vastuses teistsuguse info, kui on kirjas RHAD-is. Kui hankija loeb sellise pakkuja pakkumuse vastavaks, mille esitamisel on lähtutud selgitustes antud infost, aga mis ei vasta RHAD-ile, siis ei saa sellist pakkumust edukaks tunnistada, sest pakkumus ei vasta alusdokumentidele.

Probleemseks võib osutuda, kui muudad RHAD-is kehtestatud tingimusi ilma pakkumuste esitamise tähtaja pikendamiseta ([RHS § 82 lg 1](#)).

Kas pean pikendama pakkumuste esitamise tähtaega?

Pakkumuste esitamise tähtaega pikenda, kui tehtud muudatuse tõttu muutuks riigihankest huvitatud ettevõtjate ring või nende pakkumuste sisu. Jälgi, et peale muutmist jääb pakkumuste esitamiseks vähemalt pool minimaalsest ettenähtud tähtajast ([RHS § 82](#)).

Kuidas arvestada tähtaegasid?

[RHS § 93 lg 1](#), [§ 94](#), [§ 125 lg 4](#) ja [§ 126 lg 6¹](#)

Mida pean tegema olukorras, kui on esitatud põhjendamatult madala maksumusega pakkumus?

[RHS § 115](#)

Näide: kui muudetakse kvalifitseerimistingimus leebemaks, siis on riigihankel võimalik osaleda suuremal hulgal ettevõtjatel, ka neil, kes algele tingimusele ei vastanud, ning sellisel juhul tuleb arvestada sellega, et ka neil peab olema piisavalt aega oma pakkumuse ettevalmistamiseks ja esitamiseks.

Täiendavat aega pakkumuste esitamiseks tuleb anda ka olukorras, kus muudatus ei mõjuta eelduslikult võimalike pakkujate ringi, kuid mõjutab esitatavate pakkumuste sisu, mistõttu võib tekkida vajadus pakkujatel oma pakkumuse sisus midagi muuta.

Tähtaegade arvestamisel lähtu sellest, et pakkumuste esitamise tähtaega arvestatakse hanketeate registrile või rahvusvahelist piirmäära ületava hanke korral väljaannete talitusele esitamisest arvates.

Kui hanketeade esitati registrile 1. septembril, siis tähtaeg hakkab kulgema järgmisel päeval ehk 2. septembril. Kui pakkumuste esitamise tähtaja miinimumpikkuseks on näiteks 15 päeva, saab hankija määrata kõige varasemaks pakkumuse esitamise tähtpäevaks 17. septembri.

Kui hankijale tundub, et esitatud pakkumuse maksumus on põhjendamatult madal, siis peab hankija ja pakkuja vahel toimuma tegelik seisukohtade vahetus, et pakkuja saaks tõendada, et tema pakkumus on tõsiseltvõetav. Hankijana pead esitama konkreetse selgitusnõude koos täpsete küsimustega. Piisavaks ei saa pidada pakkuja üldsõnalist kinnitust, et esitatud pakkumuse maksumus lähtub pakkuja laiaulatuslikust kogemusest ja reaalistest kuludest ning pakkuja suudab pakutud maksumusega hankelepingut nõuetekohaselt täita.

Ehitustööde hangetel jälgi, et kui põhjendamatult madala maksumuse selgitus tuleneb sellest, et pakkuja või tema pakkumuses nimetatud alltöövõtja keskmine töötasu on väiksem kui 70% vastava valdkonna töötasust, tuleb pakkujal siiski põhjendada pakkumuse maksumust, mitte töötasude suurust.

Kui pakkumuse esitamiseks jääb nõutust lühem tähtaeg, võib see viia finantskorrektsioonini.

Pakkumuses ei ole arvestatud kõikide kuludega ning ohtu võib sattuda lepingu nõuetekohane täitmine.

Millal tuleb ehitushangetes küsida keskmise töötasu tõendit?

Keskmise töötasu tõendit tuleb küsida, kui hankelepingu eeldatav maksumus on võrdne riigihanke piirmääraga.

Jätad ehitustööde riigihankes küsimata potentsiaalselt edukalt pakkujalt keskmise töötasu tõendi ([RHS § 115 lg 2 p 2, lg 3](#)).

Kas pean pikendama pakkumuse jõusoleku tähtaega?
[RHS § 112](#)

Jah. Kui hankemenetlus on jäänud venima ja pakkumuste jõusoleku tähtaeg hakkab lõppema, siis kindlasti jälgi, et esitad pakkumuste jõusoleku tähtaja pikendamise ettepaneku. Kui oled pakkumuse tagatisena nõudnud garantiid, siis nõua pakkumuste jõusoleku tähtaja pikendamisel ka garantii kehtivuse pikendamist.

Pakkumused ei ole enam jõus ning pakkuja jaoks siduvad.

Pakkumused on laekunud, kuid vaja on muuta hankelepingu tingimusi – mida teha?

Kui leiad, et hankelepingu tingimustes on vaja teha muudatusi, kuid pakkumuste esitamise aeg on juba saabunud, tuleb:

- kas omal algatusel tunnistada hankemenetlus kehtetuks ja korraldada uus riigihange uute tingimustega või
- võimaluse korral siiski sõlmida hankelepingu algsetel tingimustel ja seejärel teed muudatuse sobiva aluse olemasolu [RHS § 123](#) kohaselt.

Kui sa muudad hankelepingu tingimusi enne lepingu allkirjastamist, siis on tegemist keelatud läbirääkimistega ([RHS § 52 lg 4](#) ja [§ 56 lg 2](#)).

Millal hakkab kulgema ooteaeg?

Ooteaeg hakkab kulgema nõ viimasest otsusest, millele järgneb hankelepingu sõlmimine ([RHS § 104 lg 8, § 120 lg 2](#)). Seega ära unusta teha viimast otsust.

Ooteaja erandi kohta vaata [RHS § 120 lg 3](#).

Kas tohin sõlmida hankelepingu enne ooteaja möödumist?

Ei. Ära sõlmi hankelepingut enne ooteaja möödumist ([RHS § 120 lg 2, § 125 lg 9](#)). Ooteaega ei pea rakendama [RHS § 120 lõikes 3](#) toodud juhul ning [§ 125 lg 9 teises lauses](#) toodud juhul.

Kas pean minikonkursil kontrollima kõrvaldamise aluseid?
[RHS § 30 lg 10¹](#)

Jah, kui raamlepingu sõlmimiseks korraldatud riigihanke menetluses oli kasutusel hankepass ja raamlepingu maksumus on vähemalt võrdne rahvusvahelise piirmääraga ja hankelepingu eeldatav maksumus on vähemalt võrdne [RHS § 14 lg 1](#) lihthanke piirmääraga või [§ 14 lg 2](#) riigihanke piirmääraga, siis pead enne hankelepingu sõlmimist edukal pakkujal kõrvaldamise aluste puudumist kontrollima.

Mida jälgida e-kataloogi tellimuste/ostude puhul?

E-kataloogi mitme pakkujaga raamlepingu alt (nn tootekataloogist) tellides jälgigi, et ost oleks kooskõlas [RHS § 40 lg 1 p 1 ja 2](#), pakkumuste võrdlus toimub raamlepingu hindamise kriteeriumide alusel ning menetluse dokumentatsioon (teavitused, pakkumuste võrdlus) oleks säilitatud.

Millal saan kasutada pöördmenetlust?

Nn pöördmenetlus on olukord, kus hankija asub kohe pakkumuste sisulise läbivaatamise juurde, ilma et kontrolliks pakkujate kõrvaldamise aluseid ja kvalifikatsiooni. Pöördmenetlust saad [RHS § 52 lg 3](#) kohaselt kasutada avatud hankemenetluses, samuti ühe-etapilistes riigihangetes, kui oled sellise korra alusdokumentides ette näinud. RHR-is tähendab pöördmenetlus seda, et pärast pakkumuste avamist jätkatakse vastavuse kontrolli tegevusega mitte ettevõtjate kontrolli tegevusega. Tegemist on lühema menetlusega, kus kõrvaldamise aluseid ja kvalifikatsiooni kontrollitakse vaid eduka pakkumuse esitanud ettevõtjal.

Nn tavamenetluse tegevused:

Pakkumuste avamine

Ettevõtjate kontroll (hankepassi korral ettevõtjate kontroll hankepassis esitatud kinnituste alusel)

Vastavuse kontroll

Hindamine

Eduka pakkumuse valimine

Eduka pakkuja kontroll (sisuline kontroll)

Nn pöördmenetluse tegevused:

Pakkumuste avamine

Ei ole korrektne, kui menetluse läbiviimisel kasutatakse osaliselt pöördmenetlust ja osaliselt tavamenetluse loogikat. Kasuta ainult ühte neist.

Kas tohin lepingu kestvust kasutada hindamise kriteeriumina?

Vastavuse kontroll
Hindamine
Eduka pakkumuse valimine
Eduka pakkuja kontroll (sisuline kontroll)

Pigem me ei soovita, sest Euroopa Komisjoni suunises riigihangete spetsialistidele on lepingu kestuse kasutamist hindamise kriteeriumina peetud halvaks tavaks.

5. Probleemkohad hankelepingute täitmisel ja muutmisel

5.1 Hankelepingute täitmine ja muutmine

Kas pean kontrollima, et lepingu täitmise käigus vahetatavad spetsialistid vastaksid algsetele nõuetele?

Jah, kindlasti kontrolli, et lepingu täitmise käigus väljavahetatavad spetsialistid vastavad riigihanke alusdokumentides ettenähtud tingimustele. Vajaduse korral tuleb välja selgitada, kas tegemist on alltöövõtjatega, kelle puhul tuleb ehitustööde hankelepingutes kontrollida kõrvaldamise aluste puudumist.

Kui nendele isikutele, keda asendatakse, olid esitatud riigihankes nõudmised, millest olenes pakkumuse edukus, ei ole tegemist üksnes esindajate või kontaktandmete muutusega, vaid muutuvad isikud, kes vahetult hankelepingut täidavad. Seega on tegemist hankelepingu muutmisega ning tuleb järgida [RHS §-i 123](#).

Millistel tingimustel võib lepingut täiendavalt pikendada ja millistel tingimustel see ei ole lubatud?

Lepingu tähtaja pikendamine kahepoolisel kokkuleppel on võimalik [RHS § 123 lg 1](#) toodud alustel. Muuhulgas on võimalik poolte kokkuleppel pikendada lepingu tähtaega siis, kui selle tingib hoolsale hankijale ettenägematu asjaolu. Ettenägematuid asjaolusid (näiteks eriolukord, ülemaailmne tarnekriis jms) ja nende seost tööde tähtaegse teostamisega tuleb põhjendada ja vajadusel esitada ka tõendeid oma väidete kinnituseks.

Kui lepingu tähtaja pikendamise vajaduse tingib töövõtjapoolne võimetus töid tähtaegselt teostada, mille puhul ei ole tähtaja pikendamine [RHS § 123 lg 1](#) alustel lubatud, siis tuleb sul esmalt kasutada töövõtja kohustuse täitmisele sundimiseks hankelepingus ettenähtud õiguskaitsevahendeid. Kui sul ei ole hankelepingus kehtestatud õiguskaitsevahendeid või on viidatud ainult võlaõigusseaduses (VÕS) toodud õiguskaitsevahenditele, siis võid kasutada koheselt VÕS-is kehtestatud õiguskaitsevahendeid.

Ära aktsepteeri isikute vahetust ilma kontrollimata, kas isikud vastavad kehtestatud nõuetele.

Kui pikendada tähtaega üksnes töövõtja taotluse alusel, siis võib tegemist olla lubamatu lepingu muutmisega.

Otsuste tegemisel (pikendamine, muutmine jne) ei saa tugineda üksnes üldsõnalisele tõdemusele ilma konkreetse tõenduseta.

Kui annad tööandjale vastavalt hankelepingule või VÕS-ile kohustuse täitmiseks täiendava mõistliku tähtaja koos lepingu täitmise nõudega, siis:

- fikseeri selgelt ja arusaadavalt, et tegemist on lepingu rikkumisega ja et nõuad jätkuvalt lepingu täitmist ja et annad täiendava tähtaja (annad pakkujale nõ viimase võimaluse);
- kohustuse täitmise nõude esitamise eelduseks on, et võlgnik on oma kohustust rikkunud.

Kui hankelepingu muutmine seisneb ainult tähtaja pikendamises, siis ei ole võimalik seda teha [RHS § 123 lg 1 punkti 1](#) alusel. Nimetatud alust tähtaja pikendamisel on võimalik rakendada juhul, kui muudatusega kaasneb ka rahaline väärtus (st rahaline maht on võimalik välja arvestada). Näiteks tellitakse lisatöid, mille tõttu suureneb nii hankelepingu maksumus kui ka pikeneb tähtaeg lisatööde teostamise tähtaja võrra. Täiendav tähtaeg peab olema põhjendatud. Muul juhul tuleb leida mõni teine [RHS § 123 lg 1](#) alustest.

Jah, järgmistes olukordades:

- kui oled kehtestanud tingimuse, et alltöövõtjad, kellel esinevad kõrvaldamise alused, kasutada ei tohi, siis järgi kehtestatud tingimusi;
- riigihanke piirmäärast alates on ehitustööde hangetel kontroll kohustuslik.

Kontrolli, et lepingu täitmise käigus lisandunud alltöövõtjatel ei esine kõrvaldamise aluseid. Nõua töövõtjalt, et ta alltöövõtja, kellel esinevad kõrvaldamisalused, koheselt välja vahetaks.

Arvesta, et alltöövõtjal on võimalik maksuvõlga ka tasuda või ajatada ([RHS § 122 lg 7⁴](#)).

Ära jäänud ja lisanduvate tööde hinnavahet on võimalik arvutada vaid siis, kui asendatakse samaväärseid asju või töid.

Tööde samaväärsuse kaalumisel tuleks hinnata asendatava materjali/töö olemust, hinda ja pakkujate ringi.

Kõrvaldamise alusega alltöövõtja jääb välja vahetamata ning see võib viia finantskorrektsioonini.

Arvestades mitte samaväärseid töid samaväärsetena võid eksida [RHS § 123 lg 1 punktis 1](#) lubatud

Kas pean kontrollima alltöövõtjaid, kes lisanduvad lepingu täitmisel?
[RHS § 122 lõiked 2, 4, 5 ja 7](#)

Kuidas arvutada ära jäävate ning lisanduvate tööde muudatuse väärtust?
[RHS § 123 lg 1 p 1](#)

Millised on olulised nüansid raamlepingu muutmisel?

Näide: muudatuse väärtuse arvutamine hinnavahena võiks olla sobilik juhtudel, kus muudatuse mõju on väike, nt üks seinavärv asendatakse teise värviga, üks puitparkett asendatakse teise puitparketiga, tavaline kipsplaat asendatakse veekindla kipsplaadi vastu jms.

Kui tegemist ei ole samaväärsse muudatusega, tuleb ära jäänud ja lisanduvate tööde maksumused arvutada kokku. Ehk erinevate muudatuste kumulatiivne maksumus ei tohi ületa 10% asjade või teenuste hankelepingu või 15% ehitustööde hankelepingu või 10% kontsessioonilepingu algsest maksumusest.

Näide: sõiduauto (hind 10 000,00) asendatakse väikebussiga (hind 18 000,00). Kuna tegemist ei ole samaväärsse muudatusega, siis [RHS § 123 lg 1 p 1](#) mõistes on muudatuse väärtuseks (10 000,00 + 18 000,00=) 28 000,00.

Samas lepingus tehakse veel üks muudatus, mille väärtuseks on 5 000,00, seega kumulatiivselt on muudatuste väärtuseks (28 000,00 + 5 000,00=) 32 000 00.

Raamlepingu muutmisel on lubatud üksnes ebaolulised muudatused.

Seega tuleb raamlepingu muutmisel ükskõik, millise [RHS § 123 lg 1](#) punkti alusel seda tehes iga kord hinnata, kas tegemist on olulise või ebaolulise muudatusega. Hindamisel lähtu [RHS § 123 lõikest 2](#).

Samuti saab raamlepingu maksimaalset maksumust või mahtu/kogust muuta üksnes siis, kui muudatus on ebaoluline.

Tutvu ka Euroopa Kohtu otsusega C-23/20 Simonsen & Weel ja [RORO seisukohtadega, küsimus-vastus nr 16](#).

muudatuse väärtuse arvutamisel ning ületada lubatud 10% või 15%.

The background is a solid yellow color with faint, abstract geometric patterns. These patterns consist of thick, light-yellow lines forming various shapes, including circles, zig-zags, and irregular polygons, scattered across the page.

6. Üldised soovitused riigihanke ettevalmistamiseks ja läbiviimiseks ning hankelepingu täitmiseks

6.1. Üldised tähelepanekud

Kas pean pöörama tähelepanu huvide konfliktile?

Jah. Riigihanke menetlust alustades ja läbi viies mõtle läbi, kuidas ennetada ja vältida huvide konflikti. Huvide konflikti puudumise deklaratsioonid soovitame võtta hanke ettevalmistamisel ja läbiviimisel osalenud isikutelt. Säilita hankega seotud isikute nimed, kinnitused huvide konflikti puudumise kohta jne.

Kas pean nõudma töövõtjalt hankelepingus nimetatud dokumente?

Jah. Kui näed hankelepingu projektis ette, et pakkuja peab lepingu täitmise ajaks või lepingu täitmise jooksul esitama kindlustuse, täitmistagatise, garantii vms dokumendi, siis ära unusta neid nõuda pakkujalt õigeaegselt või nõuda dokumentide kehtivustähtaja pikendamist juhul, kui on vaja lepingu täitmise tähtaega pikendada jms. Samuti vaata, et dokumentide sisu vastaks nõutule.

Kui sa ei pea neid nõudeid oluliseks, siis jäta need RHAD koostamisel hankelepingu projektist üldse välja.

Kuidas võiksin sõnastada õiguskaitsevahendite rakendamist?

Õiguskaitsevahendite rakendamist RHS otseselt ei reguleeri, seega see on VÕS-i reguleerimisalas, mistõttu on asjakohane ka VÕS-i kohaldamise õiguspraktika. Riigihankeleping on oma olemuselt tüüptingimustega leping ja seal võivad teatud juhtudel olla mõned tingimused tühised. Näiteks kui leppetrahv on ebamõistlikult suur või kui vaatamata tööde teostamisele hoitakse olulist osa lepingutasust kinni garantiiaja nõuete rahuldamiseks vms. Neid aspekte pead lepingutingimuste kujundamisel samuti arvestama.

Seega hankelepingu ettevalmistamisel mõtle läbi leppetrahvide jt õiguskaitsevahendite rakendamise nõuded. Sõnasta õiguskaitsevahendite kasutamine enda õigusena ja mitte kohustusena. Nii jätad endale kaalutlusruumi tegutseda vastavalt konkreetsele olukorrale.

Kui lepingu täitmisel tekib probleeme, siis kehtivate tagatiste ja kindlustustega kaitses iseennast ja minimeerid probleemidest tekkivaid riske ja tagajärgi.

Kui näed hankelepingus ette, et töövõtjapoolse lepingurikkumise korral nõuad kindlas suures leppetrahvi, siis hiljem võib olla keeruline jätta leppetrahv nõudmata või nõuda seda väiksemas suures.

Kas peaksin võimalikud lepingumuudatused nägema ette hankelepingu projektis (nt viiruste levik, kiire inflatsioon jne), et tagada lepingu jätkusuutlik täitmine?

Jah. Uute hankelepingute sõlmimisel mõtle, kuidas muutunud majandusolukorra oludes on võimalik hankelepingut täita ja millist mõju võivad omada võimalikud tulevased viiruselevikust või sõja jätkumisest tulenevad piirangud.

Hankelepingute muutmisel pea meeles, et eriolukord ja piirangud ei tähenda automaatselt vääramatut jõudu ja ettenägematuid asjaolusid. Piirangud peavad otseselt hankelepingu täitmist mõjutama ning muudatus peab vastama RHS §-le 123.

Uute hankelepingute puhul soovitame kaaluda hankelepingu projekti indekseerimistingimuse lisamise võimalust ning ehitustöödel võimalikku ilmastikumõju. Näe hankelepingutes ette selged ja täpsed käitumisjuhised, kui teatud osa töödest jääb teha sügis-talvisesse perioodi, mis ei soosi nende tööde tegemist.

Soovitame hankijal läbi mõelda need olukorrad, mille puhul ta oleks valmis lepingutingimusi muutma ja need olukorrad siis koos selge muutmislatusena RHAD-is välja tooma.

Ei. Lepingus või tehnilises kirjelduses (või mõnes muus RHAD osas) ei või olla tingimust „*kui esineb vastuolu hankedokumentide vahel, siis lähtutakse hankija tõlgendusest/hankijale soodsamast tõlgendusest*“. Subjektiivselt sobivaima tõlgenduse valimine on vastuolus läbipaistvuse ja kontrollitavuse nõudega. Koosta alusdokumendid läbimõeldult ja selgelt ning vajaduse korral pane paika dokumentide prioriteetsuse järjekord.

Üldpõhimõtte järgi lähtutakse tõlgendusest, mis on soodsaim suhte nõrgimale poolele. Riigihankelepingulises suhtes on selliseks pooleks pakkuja. Seega, kui tõlgendada on võimalik mitmel viisil, siis tuleb lähtuda sellest, mis pakujale soodsaim.

Kui indekseerimist ei ole ette nähtud ning majandusolud muutuvad drastiliselt, võib ohtu sattuda hankelepingu täitmine, kuna pooled ei suuda erimeelsusi maksumuse osas lahendada.

Kui dokumentides on vastuolu ning hankija on kasutanud nn endale soodsamat tõlgendust, võib tegemist olla RHS üldpõhimõtete rikkumisega ja see võib kaasa tuua finantskorrektsiooni.

Kas tingimuste dubleerimine erinevates RHAD-i osades on lubatud?

Millised on soovitusel, et tagada riigihanke alusdokumentide arusaadavus ja selgus ning vähendada pakkujate ja hankija vahelisi võimalikke erimeelsusi?

Kas pean eristama hankelepingu kestvust hankelepingu täitmise ajast?

Jah, on lubatud, kuid me ei soovita. Koosta RHAD selliselt, et erinevaid andmeid ja tingimusi dubleeritakse võimalikult vähe. Näiteks jäta kvalifitseerimise tingimused üksnes RHR-i ning ära kajasta neid mujal alusdokumentides.

Mõttele läbi, kas kehtestatud tingimused on selged ja ühemõttelised ning kas ka kõik teised isikud saavad nendest nii aru nagu soovid. Võimaluse korral rakenda RHAD-i koostamisel neljasilma printsiipi.

Mõnikord koosneb RHAD arvukatest dokumentidest koos nende juurde kuuluvate lisadega. Erinevates dokumentides on esitatud osaliselt korduvat teavet ning ka konkreetse riigihanke jaoks mitteolulist teavet. Selline RHAD on raskesti arusaadav ja raskendab pakkumuste esitamist ning menetlemist.

Koosta alusdokumendid selgelt ja arusaadavalt, et võimaldada pakkujatel hanketingimusi ja pakkumustele esitatud vormilisi nõudeid õigesti mõista ning vaidlustusi ennetada. Mõttele läbi, kuidas on võimalik kontrollida ja veenduda, et pakkujate esitatavad andmed ja dokumendid vastavad kehtestatud kvalifitseerimis- ja vastavustingimustele

RHAD võib olla vormistatud ühe dokumendina või koosneda mitmest osast, kuid loetavuse ja vastuolude vältimise huvides võiksid need moodustada loogilise terviku.

Jah. RORO on 2022 aasta lõpu ja 2023 aasta alguse järelevalve aktides välja toonud järgmise info tähtaegade osas:
„/.../ juba hanke üldandmetes ja hanketeates märgitav hankelepingu kestus peaks hõlmama nii pakkuja kui ka hankija kohustuste täitmiseks kuluvat aega. Kuivõrd pakkumuse esitamisest huvitatud ettevõtjaid huvitab ennekõike neile hankelepingu täitmiseks (asjade tarnimiseks, teenuse osutamiseks või ehitustööde teostamiseks)

On oht, et kui tingimusi muudad ühes dokumendis, siis ununevad need muuta teises ja nii tekivad dokumentides vastuolud.

Pakkujates tekitab segadust, kui tingimused on mitmeti mõistetavad ning RHAD-i erinevates osades esinevad vastuolud.

Näide: ehitustööde hanke hinnakalkulatsiooni tabel ei sisalda kõiki tehnilise kirjelduse töid.

Näide: hanketeates on üks tähtaeg, hankelepingus teine ja tehnilises kirjelduses on erinevatele tööloikudele kehtestatud hoopiski erinevad täitmise tähtpäevad.

määratud tähtaeg, on pakkujate võrdse kohtlemise ja riigihanke läbipaistvuse huvides vajalik, et lisaks lepingu üldisele kestusele näeks hankija hanke alusdokumentides (nt hanketeate osa II p-s 1.4 „Lühikirjeldus“ või VI p-s 3 „Lisateave“) ette lepingu täitmise ajakava pakkuja jaoks, so asjade tarnetähtaeg või –kuupäev, teenuse osutamise või ehitustööde teostamise tähtaeg või –päev, vajadusel ka vaheetappide lõpetamise tähtpäevad.“

Ning:

„Hankelingu täitmise tähtajaks tuleb märkida kavandatud lepingu lõppemise tähtpäev. Leping loetakse lõppenuks, kui mõlema lepingu poole kohustused on täidetud, sh ka hankija kohustused pakkuja ees. Erandina ei tuleks riigihangetes lepingu kestuse hulka arvestada kõrvalkohustuste täitmise tähtaega, nt garantiiaega. Kui garantiiajal on pakkujal hooldusteenuse osutamise kohustus, st põhikohustus, tuleks see aeg arvata hankelingu tähtaja hulka. Täitmise tähtaja sisse ei arvestata hankelingu ette nähtud pikendamise ja uuendamise võimalusi. Lepingus ette nähtud tähtaja pikendamise võimalust käsitletakse lepingu muudatusena RHS § 123 tähenduses.“

Kuidas tagada, et riigihanke tingimus ja sellele esitatud dokumendinõue oleksid omavahel kooskõlas?

Jälgi, et tingimus ja selle tõenduseks kehtestatud dokumendinõue läheksid kokku. Ehk et saaksid pakkujalt just selle info, mida tegelikult vajad.

Näide: kehtestad tingimuse, et netokäive peab olema viimasel kolmel aastal igal aastal vähemalt 100 000 eurot, kuid pakkujalt nõuad, et ta esitaks viimase kolme aasta netokäibe summa.

Kas teise hankija alusdokumentide kasutamine näidisenäide on hea idee?

Võid kasutada, kuid ära võta läbimõtlema üle teise hankija RHAD-i. Kehtesta hanketingimused lähtuvalt enda vajadustest ja hankelingu esemest. Mõne teise hankija RHAD-i põhjana kasutades mõtle läbi, millist vajadust mingi tingimus täidab. Iga hanketingimuse vajalikkust tuleb kaaluda, sest pärast pakumuste esitamise tähtaja möödumist pole tingimusi võimalik muuta ka siis, kui leiad põhjendatult, et need tingimused ei olnud tegelikult vajalikud või nende täitmine on äärmiselt keeruline.

Pakkuja esitab info, mille pinnalt ei saa otsuseid teha ning pead tegema täiendavaid päringuid (kui see üldse on võimalik).

Näiteks võid avastada ennast olukorrast, kus oled nõudnud ehitusobjektile kasutusluba, kuid hiljem selgub, et nimetatud objektide puhul ei olegi kasutusluba tarvis.

**Mida pean teadma
toetusperioodi 2021-2027
lepingu täitmisel
kasutatavate alltöövõtjate
info kogumise kohta?**

Kui hange on seotud toetuse saamisega ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondidest, sätesta alusdokumentides tingimus, mille kohaselt ELi ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite kasutamisel 2021–27 tuleb edukal pakkujal nende riigihangete puhul, mille maksumus ületab rahvusvahelist piirmäära, esitada pärast lepingu sõlmimist riigihangete registri lepingu töölehel „Alltöövõtjad“ järgmine info:

- alltöövõtja nimi ja registrikood
- alltöövõtulepingu nimetus, kuupäev, number ja lepingu summa.

See info tuleb pakkujal esitada hankelepingu täitmisel iga oma alltöövõtja kohta, kellega on sõlmitud alltöövõtuleping maksumusega üle 50 000 euro (käibemaksuta). Vt [VV 12.05.2022 määrus nr 55 § 11 lg 2](#).

Sarnane on olukord ka taaste- ja vastupidavuskava vahendite kasutamisel. Seal tuleb edukal pakkujal esitada pärast lepingu sõlmimist lepingu töölehel „Alltöövõtjad“ kõigi lepingu täitmisel osalenud alltöövõtjate kohta sõltumata riigihanke eeldatavast maksumusest ja alltöövõtulepingu maksumusest järgmine info:

- alltöövõtja nimi ja registrikood
- alltöövõtulepingu nimetus, kuupäev, number ja lepingu summa.

Vt [VV 29.11.2021 määrus nr 108 § 13 lg 1](#).

**Millist meetodit ei tohiks
kasutada võrdse
punktisummaga pakkumuste
korral võitja
väljaselgitamisel?**

Ära kasuta võrdse punktisummaga pakkumuste korral võitja väljaselgitamiseks põhimõtet, et edukaks osutub ajaliselt esimesena pakkumuse esitanud pakkuja. Lähtu mõnest sellisest kriteeriumist või tingimusest, mida pakkuja saab ise mõjutada ja mis on seotud majandusliku soodsusega hankija kasuks. Näiteks võta pakkumusest mõni element, nt kliendipäringutele vastamise kiirus jne. Äärmisel vajadusel kasuta liisuheitmise regulatsiooni.

Märka, et mõnikord võimaldab RHS ka paindlikke lahendusi.

Pakkumuste esitamisega kiirustamine võib viia vigadeni ning ei näita samuti sisulise poole pealt pakkuja võimekust.

Lihthankemenetluses koostatud alusdokumendid on hankijale siduvad ja täiendist

Lihthankemenetlusi on võimalik üsnagi lihtsasti läbi viia, kuid hankijad on kehtestanud väga komplitseeritud tingimusi, mis hiljem osutuvad ebavajalikeks.

Mõtle läbi, millised tingimused on sinu jaoks tegelikult olulised ja millised mitte.

Kui oled teinud viiteid RHS-i 2. peatüki sätetele, siis tuleb neist edaspidi ka lähtuda. Ka RORO on soovitanud erimenetlustes järgida kvalifitseerimistingimuste kehtestamisel RHS §-ides 98-101 sätestatut (vt [RORO KKK, küsimus-vastus nr 13](#)).

Millele pean pöörama tähelepanu tehnilise kirjelduse koostamisel?
[RHS § 87 lg 2 ja 4, § 88](#)

Hankeeseme kirjelduse koostamisel kaalu, kas sätestad tingimused tootele või koostad tehnilise kirjelduse funktsionaalsetest omadustest lähtudes. Konkreetsete parameetrite märkimisel kaalu ka seda, kas lisada juurde teatud tolerantsi lubamine (näiteks +10%).

Kui vastavas valdkonnas puudub tehniline norm, koosta tehniline kirjeldus kas hankelepingu eseme kasutusomaduste või funktsionaalsete nõuete kirjeldusena. Kui hankelepingu eset on võimalik sellisel teel piisavalt täpselt ja mõistetavalt kirjeldada, ei ole ostuallika, protsessi, kaubamärgi jne nimetamine lubatav olenemata sellest, kas samaväärsuse klausel on lisatud või mitte.

„liht“ ei tule pakkujale õigust rohkem eksida ja hankijale õigust olla menetluses ja otsuste tegemisel „vabam“.

Juhul, kui leiad pärast pakkumuste esitamise tähtpäeva, et mõne pakkuja pakutud toode täidab ülesande ära ja vastab eesmärgile, kuid ei vasta mõnele konkreetsele parameetrile (nt peab tootel olema viis kinnituskohta, aga piisaks ka neljast), ei ole üldjuhul võimalik seda pakkumust vastavaks tunnistada.

Ei ole lubatud, kui hankija võtab üks-ühele konkreetse tootja ja toote spetsifikatsiooni ning sellele kirjeldusele vastabki ainult see üks toode.

6.2. Kontrolli efektiivsust tõstvad tähelepanekud

Kas saan kuidagi aidata rakendusüksuse kontrolli kiirendamist?

Pane riigihankega seotud materjalid RHR-is sisedokumentide alla nii, et vaatleja rollis riigihanke kontrollijal on kohe neile ligipääs olemas ja ta ei pea neid eraldi välja küsima.

Näiteks:

- o turu-uuringuga või eeldatava maksumusega väljaselgitamisega seotud materjalid,
- o läbirääkimiste protokollid,
- o kinnituskirjad,
- o päringud erinevatesse registritesse (MTR, rahvusvaheliste finantssanktsioonide otsing, EHR, kutsetunnistuste andmed kutseregistrist jms) või
- o kui on kontrollitud varasemate ehitustööde lepingute nõuetekohast täitmist, siis kirjavahetus tellijatega.

Veendu, et kõik vajalikud kõrvaldamise aluste puudumist tõendavad päringud on kõigi vajalike isikute kohta tehtud. RHS § 95 lg 1 p-des 1-3 nimetatud päringud tuleb teha lisaks haldus-, juhtimis- ja järelevalveorgani liikmetele ka pakkuja muu isiku kohta, kel on volitus seda ettevõtet esindada (näiteks riigihankes pakkumuse esitamine).

Sanktsioonide otsing toimib vaid nime alusel pärides (registri- ja isikukoodi alusel korrektset infot ei tule).

Mida pean kajastama otsustes ning kui põhjalikud need peavad olema?

Kvalifitseerimise, vastavaks tunnistamise jt hankes tehtavad otsused koosta selliselt, et sealt nähtuks, millistele andmetele ja dokumentidele tuginedes on otsused tehtud.

Kirjaliku või kirjalikku taasesitamist võimaldava kontroll-jälje puudumine tekitab hilisema vajaduse teha need päringud uuesti, et tõendada otsuste sisulist põhjendatust.

Millised on olulised tegevused ja nõuded, mida tuleb järgida hanketeate esitamisel ning riigihangete registrisse info esitamisel?

Teinekord on hankija teabevahetuse kaudu pakkujalt pakkumuse sisu kohta küsinud palju küsimusi ja küsimuste sisust nähtub, et hankijal puudub veendumus, et pakkumus vastab tingimustele, kuid vastavaks tunnistamise otsuses puudub põhjendus, kuidas pakkumus nõutule vastab. Sellisel juhul võib riigihanke kontrollijal tekkida küsimus, kuidas pakkumus tingimustele vastas. Selleks et kiirendada kontrolliprotsessi, soovitame hankija arutluskäigud, tehtud kontrollid ja päringud ning kaalutlused kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis salvestada, et need hiljem vajaduse korral kontrollijale esitada.

Otsuse põhjendustest peaks selguma arutluskäik, mis võimaldab otsust mõista. Hankija otsuste sisuline põhjendamine on läbipaistvuse tagamise mõttes oluline.

Kui kasutad hankelepingu täitmiseks struktuuritoetust või muude välisvahendite raames antavat toetust, siis märgi hanketeatesse küsimusele „Teave Euroopa Liidu vahendite kohta“ vastuseks „jah“ või „on“.

Kajasta RHR-is korrektsed andmed. Jälgi, et näiteks hankelepingu sõlmimise teade on esitatud tähtaegselt, lepingute summad ja lõpptähtajad on õigesti sisestatud, lepingu muudatused on esitatud ja seda tähtaegselt jne.

Veendu, et RHR-is on teavitatud õigeaegselt ja korrektselt hankemenetluse lõppemisest ja hankelepingu muutmisest.

Sisesta jooksvalt RHR-i vajalike alltöövõtjate andmed ja vajaduse korral tee ka kõrvaldamise aluste puudumist tõendavad päringud.

Veendu, et raamlepingu täitmise andmed oleksid korrektselt RHR-i sisestatud iga 12 kuu tagant.

**Kus kohast leian infot
Venemaale ja Valgevenele
kehtestatud sanktsioonide
kohta?**

Seoses Venemaale ja Valgevenele kehtestatud sanktsioonidega tutvu
Rahandusministeeriumi koostatud [juhendiga](#) selle kohta, kuidas välistada
riigihangetes Vene ja Valgevene kaupu ja ettevõtjaid.

Reeglite rikkumise tagajärjed

Reeglite rikkumine võib kaasa tuua toetuse osalise või täieliku tagasinõude (finantskorrektsiooni). Tagasinõude suurus sõltub rikkumise sisust. Finantskorrektsioonide protsendimäärade aluseks on [Vabariigi Valitsuse 12.05.2022 määruse nr 55 § 36](#) ja kohaldatakse [Vabariigi Valitsuse 01.09.2014 määruse nr 143 „Perioodi 2014–2020 struktuuritoetusest hüvitatavate kulude abikõlblikuks lugemise, toetuse maksmise ning finantskorrektsioonide tegemise tingimused ja kord“ § 22–22⁸](#). Alljärgnevalt on toodud määruse info pinnalt erinevad rikkumised ning nende võimalikud tagasinõude protsendid.

Rikkumine	Võimalik tagasinõude protsent	Viide määrusele
Hanketeate avaldamise ja riigihanke osadeks jaotamise nõuete eiramine	Olenevalt rikkumise sisust võib tagasinõue olla 5, 10, 25 või 100%.	§ 22
Pakkumuste või taotluste esitamise ja riigihanke alusdokumentide kättesaadavaks tegemise tähtaegade eiramine	Olenevalt rikkumise sisust võib tagasinõue olla 5, 10, 25 või 100%.	§ 22¹
Menetluse ebaõige valik	Olenevalt rikkumise sisust võib tagasinõue olla 10, 25 või 100%.	§ 22²
Puudused riigihanke alusdokumentides ja nende kohaldamisel	Olenevalt rikkumise sisust võib tagasinõue olla 5, 10 või 25%.	§ 22³
Läbirääkimised ja pakkumuste muutmise	Tagasinõue on 25%.	§ 22⁴
Riigihanke vahendi kasutamise rikkumine	Olenevalt rikkumise sisust võib tagasinõue olla 10 või 25%.	§ 22⁵
Keelatud huvide konflikt, kokkumäng ja pettusega seotud rikkumine	Olenevalt rikkumise sisust võib tagasinõue olla 10, 25 või 100%.	§ 22⁶
Hankelepingu muutmise nõudeid rikkudes	Tagasinõue on 25%.	§ 22⁷
Riigihangete seaduse muud rikkumised	Olenevalt rikkumise sisust võib tagasinõue olla 2, 5, 10 või 25%.	§ 22⁸

Täiendavad materjalid hangete läbiviimisest

Materjali nimetus	Sisust
Rahandusministeeriumi riigihangete KKK	Korduma kippuvad küsimused 01.09.2017 jõustunud RHS kohta
Rahandusministeeriumi kasulik teave seoses riigihangetega	Leht kajastab näiteks: <ul style="list-style-type: none">o piirmäärado tähtajado üldised juhendid (kvalitatiivsed hindamiskriteeriumid, juhis Vene Föderatsiooni ja Valgevene ettevõtjate riigihangetel osalemise piiramisest jne)o CPV koodido jne.
Keskkonnahoidlikud riigihanked	Lehelt leiab: <ul style="list-style-type: none">o riigihangete läbiviimise strateegilised põhimõttedo erinevad keskkonnahoidliku hankimise juhisedo erinevad kohalduvad määrusedo õppevideod
Riigi Tugiteenuste Keskuse riigihangete materjalid toetuse saajatele	Näiteks on seal: <ul style="list-style-type: none">o videoloengud: Riigihangete ABCo videoloengud: Õppevideo piiravatest hanketingimustesto Euroopa Komisjoni spetsialistidele mõeldud riigihankemenetluse suunisedo juhis rikkumiste vältimiseks – käesoleva juhise varasemad versioonido riigihangetes alltöövõtjate info kogumineo toetuse saaja ostumenetluse läbiviimise juhis

	<ul style="list-style-type: none">○ Kuidas vältida suuremaid vigu riigihangetes? (KKK) – käesolev juhis○ jne.
Innovatsiooni hankija käsiraamat	Innovatsiooni soosivate hankemenetluste tutvustamine, kitsaskohtade väljatoomine, hankepraktikate värskendamine
Euroopa Komisjoni riigihangete leht	Euroopa Komisjoni riigihangete alane koduleht

